

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

**SCENSKA LUTKA U FUNKCIJI PODSTICANJA
KOMUNIKACIJE PREDŠKOLSKOG DJETETA**

MASTER RAD

Mentor:

Prof. dr Sanja Partalo

Komentor:

Prof. dr Aleksandra Šindić Radić

Student:

Ksenija Vidaković

Banja Luka, 2023. godina

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

**THEATRICAL PUPPET IN THE FUNCTION OF ENCOURAGING
COMMUNICATION OF PRESCHOOL CHILDREN**

MASTER THESIS

Mentor:

Prof. dr Sanja Partalo

Co-mentor:

Prof. dr Aleksandra Šindić Radić

Candidate:

Ksenija Vidaković

Banja Luka, 2023.

PODACI O MASTER TEZI

Mentor: Prof. dr Sanja Partalo, vanredni profesor, Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet

Komentor: Prof. dr Aleksandra Šindić Radić, redovni profesor, Univerzitet u Banjoj Luci,
Filozofski fakultet

Naslov master rada: SCENSKA LUTKA U FUNKCIJI PODSTICANJA KOMUNIKACIJE
PREDŠKOLSKOG DJETETA

REZIME

Odavno je već poznato da upotreba scenske lutke u predškolskim ustanovama nije samo u tome da služi za igru i zabavu djeteta, već više da u njemu pobuđuje moralna, komunikativna i estetska osjećanja. Iz tog razloga sve aktivnosti sa scenskom lutkom mogu se svrstati u stvaralačke aktivnosti u kojima su angažovani raznovrsni načini funkcionisanja ljudske svijesti: mašta, mišljenje, kreativnost, pamćenje, komunikativnost, zaključivanje i slično.

Cilj ovog empirijskog istraživanja mješovitog tipa, u koji je bilo uključeno 125 vaspitača Centra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje Banja Luka, je bio pobliže ispitati perspektivu vaspitača o funkciji scenske lutke za podsticanje, razvoj i bogaćenje komunikacije djece predškolskog uzrasta, te o unapređenju njene primjene u vaspitno - obrazovnom radu. U kvantitativnom dijelu istraživanja korištena je deskriptivna metoda, a primijenjene tehnike anketiranje i skaliranje. Radi prikupljanja kvantitativnih podataka korištena je samostalno konstruisana anketa sa petostepenom skalom Likertovog tipa izuzetno visoke pouzdanosti. Kvalitativni dio istraživanja, realizovan je putem fokus grupe, uz primjenu polustrukturisanog intervjua. Kvalitativni nalazi su omogućili upotpunjavanje kvantitativnih pokazatelja, potpunije sagledavanje i bolje razumjevanje dobijenih kvantitativnih nalaza. Rezultati ukazuju na pozitivne stavove vaspitača o upotrebi scenske lutke u vaspitno-obrazovnom procesu. Takođe je potvrđeno da ne postoji povezanost stavova vaspitača o upotrebi scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina radnog staža, kao ni godina starosti vaspitača, ali postoji povezanost s obzirom na vrstu visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili.

Nalazi istraživanja ukazuju da scenska lutka više podstiče komunikaciju u kontekstu umjetničkih aktivnosti nego preuzimanja uloge *voditeljice* aktivnosti ili *utješiteljke* (što bi takođe trebala biti njena bitna uloga).

Unapređenje kvaliteta rada s lutkom, u funkciji razvoja govora, iz perspektive vaspitača, ogleda se u češćoj upotrebi lutke tokom pričanja priča, pjevanja, te drugih vrsta aktivnosti u kojima lutka preuzima ulogu *vaspitačice*. Takođe, izrada lutaka s djecom i uključivanje roditelja u aktivnosti s lutkom, po mišljenju vaspitača, doprinijelo bi unapređenju vaspitno-obrazovnog rada u kontekstu istraživane teme .

Ključne riječi: scenska lutka, predškolska ustanova, komunikacija, dramske aktivnosti, scenski govor

Naučna oblast: Pedagogija

Naučno polje: Opšta pedagogija

Klasifikaciona oznaka: S 270

Tip odabrane licence Kreativne zajednice: autorstvo – nekomercijalno (CC BY-NC)

MASTER THESIS DATA

Mentor: Prof. dr. Sanja Partalo, associate professor, The University of Banjaluka, The Faculty of Philosophy

Co-mentor: Prof. dr. Aleksandra Šindić Radić, full professor, The University of Banjaluka, The Faculty of Philosophy

Title of master thesis:: Theatrical puppet in the function of encouraging communication of preschool children

ABSTRACT

It has long been known that the use of a puppet in preschool institutions serves not only for a child's play and entertainment, but more so to evoke moral, communicative, and aesthetic feelings within them. For this reason, all activities involving a puppet can be classified as creative activities in which various modes of human consciousness are engaged: imagination, thinking, creativity, memory, communication, reasoning, and the like.

The aim of this mixed-methods empirical research, involving 125 educators from the Center for Preschool Education in Banja Luka, was to closely examine educators' perspectives on the role of puppets in stimulating, developing, and enriching communication among preschool-aged children, as well as on enhancing their application in educational practice. The quantitative part of the research utilized a descriptive method, employing survey and scaling techniques. To gather quantitative data, a self-constructed survey with a highly reliable five-point Likert scale was used. The qualitative part of the research was conducted through focus groups and semi-structured interviews. Qualitative findings complemented quantitative indicators, providing a more comprehensive understanding and deeper insight into the obtained quantitative results.

The results indicate positive attitudes among educators towards the use of puppets in the educational process. Furthermore, it was confirmed that there is no correlation between educators' attitudes towards puppet use for communication development and years of work experience, nor their age, but there is a correlation regarding the type of higher education institution the educators graduated from. Research findings suggest that puppets encourage communication more effectively within the context of artistic activities than when assuming the role of an activity leader or a comforter (which is also an essential role).

According to educators' perspective, improving the quality of puppet-related work, in terms of speech development, involves more frequent puppet use during storytelling, singing, and other types of activities where the puppet assumes the role of an educator. Additionally, educators believe that creating puppets with children and involving parents in puppet activities would contribute to enhancing educational work within the explored theme.

Keywords: theatrical puppet, preschool institution, communication, dramatic activities, theatrical speech

Scientific Area: Pedagogy

Scientific Field: General pedagogy

Classification code: S 270

Chosen type of Creative Commons License: Attribution – Non-Commercial (CC BY-NC)

SADRŽAJ

UVOD	10
1. TEORIJSKO UTEMELJENJE	11
1.1. Scenska lutka kao vaspitno obrazovno sredstvo	11
1.2. Dramske aktivnosti sa lutkom	12
1.3. Scenski govor.....	13
1.4. Komunikacija	13
1.5. Oblici i vrste komunikacije	14
1.5.1. Nenasilna komunikacija	14
1.5.2. Vršnjačka komunikacija.....	14
1.5.3. Komunikacija između vaspitača i djeteta	14
1.5.4. Verbalna komunikacija	15
1.6. Metod scenske komunikacije	15
1.7. Dramski metod	16
2. OSVRT NA DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA.....	18
3. METODOLOŠKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA	20
3.1. Problem i predmet istraživanja:.....	21
3.2. Ciljevi i zadaci.....	21
3.3. Varijable istraživanja	22
3.4. Hipoteze	22
3.5. Značaj istraživanja.....	23
3.6. Metode.....	23
3.7. Tehnike	24
3.8. Instrumenti	26
3.9. Uzorak istraživanja.....	27
3.10. Organizacija i tok istraživanja	30
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA	31
4.1. Rezultati kvantitativnog istraživanja	31
4.2. Rezultati kvalitativnog istraživanja - fokus grupni intervju.....	47
ZAKLJUČAK	55
5. LITERATURA.....	58
6. TABELE I GRAFIKONI	61
7. PRILOZI	62

UVOD

Tokom svog dugogodišnjeg rada u predškolskoj ustanovi, posebnu pažnju sam usmjeravala na razvoj djece i načine na koje se razvoj može optimalno podržati i podstaći. Radim u predškolskoj ustanovi već dugi niz godina i primjetila sam da je komunikacija među djecom ponekad prilično ograničena. Takođe sam primijetila da mnogi od njih imaju poteškoće u izražavanju svojih emocija i misli na jasan način.

Istražujući različite pristupe i vaspitno-obrazovne metode i sredstva koji bi mogli pomoći u razvoju njihove komunikacije, naišla sam na scensku lutku kao jedan od mogućih alata (vaspitno-obrazovnih sredstava). Kombinujući scensku lutku i metod scenske komunikacije moglo bi se značajno uticati na podsticanje komunikacije među predškolskom djecom.

Metod scenske komunikacije zasniva se na zadovoljavanju djetetovih potreba za saznanjem, igrom, socijalnom komunikacijom, osjećajnošću, stvaranjem, i to kroz nenametljive oblike učenja, kroz igru koja djecu angažuje motorički, intelektualno, socijalno. Djeca kroz igru, oponašajući životne i problemske situacije, aktivno učestvuju u realizaciji zadataka vaspitno-obrazovnih aktivnosti, u skladu sa individualnim sposobnostima (Košničar, 2002).

Uzimajući navedeno u obzir shvatila sam da scenska lutka može biti korisna za podsticanje dječije komunikacije na različite načine, uključujući razvoj govornih vještina, kreativnosti, empatije i socijalnih vještina. Naime, scenska lutka u predškolskoj ustanovi svojom bogatom i prefinjenom stimulacijom dovodi dijete u stanje uzbuđenosti, ushićenja i razigranosti i tako utiče na sveopšti razvoj deteta (Glibo, 2000).

Osim toga, primjetila sam da se scenskom lutkom sve više koriste u predškolskim ustanovama, ali da nema dovoljno istraživanja o povezanosti aktivnosti s lutkom sa razvojem i bogaćenjem komunikacije. Ovdje ću navesti pozitivnu ulogu scenske lutke u razvoju djeteta koju još davne 1985. godine primjećuje Pokrivka navodeći da „igre djece sa scenskim lutkama u dječijem vrtiću snažno angažuju dijete, kako intelektualno tako i emotivno, da pridonose razvoju stvaralačkih sposobnosti, posebno razvoju djeteta, te da dijete spontano i neposredno preko lutke izražava svoj intimni doživljaj svijeta,, (Pokrivka, 1985, str. 32).

Ova spoznaja me motivisala da se bavim ovom temom i istražim povezanost scenske lutke i komunikacije predškolske djece. Nadam se da će ovo istraživanje pružiti vrijedne uvide za vaspitače i roditelje u razvoju dječije komunikacije.

1. TEORIJSKO UTEMELJENJE

1.1. Scenska lutka kao vaspitno obrazovno sredstvo

Bez obzira što se scenske lutke koriste još od prastarih vremena i u brojnim oblicima ne postoji opšteprihvaćena definicija ovog pojma, već ona zavisi od autora do autora. S tim u vezi Marijana Županić-Benić smatra da “lutkarstvo predstavlja sinteza umjetnosti koja u sebi objedinjuje likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni izraz, pa stoga nudi bezbrojne mogućnosti kreativnog izražavanja kako za djecu, tako i za odrasle” (Županić-Benić, 2009. str. 8). Nadalje, Livija Kroflinova (2011) pod scenskom lutkom posmatra svaki predmet kojem je dat pokret, a takođe smatra i da svaki predmet, ako se animira, može postati lutka. Speaight (1990) je još određeniji naglašavajući da je scenska lutka figura ljudskog, životinjskog ili apstraktnog oblika koja se pokreće ljudskom, a ne mehaničkom pomoći. Prema Laziću (2007), pojam scenska lutka označava predmet, dječiju igračku, koji u pozorištu predstavlja u različitim tehnikama umjetnički oblik izražavanja lutkarskih igara ili lutkarskih dramoleta u svim žanrovima. S tim u vezi “scenske lutke izražavaju svet igre, duh oblika, tajnovitu animaciju predmeta, slike i zvuka. Lutkarska predstava je govor znakova na sceni” (Lazić, 2007, str. 19).

Postoje brojne podjele scenskih lutaka koje datiraju iz različitih istorijskih razdoblja. U današnje vrijeme najčešće se razlikuju dvije osnovne skupine: ručne lutke (plošna, ginjol, javanka i dr.) i marionete. Podjelu sličnu navedenoj u svojoj knjizi „Dijete i scenska lutka“ dala je i Vlasta Pokrivka (1985). Ova autorka navodi dvije glavne vrste lutaka: ginjol i marionetu, da bi im kasnije pridružila i javanku. Pokrivka (1985) spominje i manje zastupljene gigantske lutke, naglavne lutke, mimičke (mehaničke) lutke, plošne lutke, lutke na prstima i lutke sjene. Nadalje, u knjizi „Lutkarski medij u školi“ autorke Jasna Vukonić – Žunić i Božana Delaš uz marionete, lutke na štapu, lutke sjene i ručne lutke, u osnovne tipove lutaka smjestile su i plošne lutke, za koje kažu da su znatno zastupljenije u pedagoškom radu nego u lutkarskom pozorištu (Vukonić-Žunić i Delaš, 2006). Marijana Županić-Benić u knjizi „O lutkama i lutkarstvu“ razvrstava scenske lutke prema načinu pokretanja (rukum, štapom ili koncima) te razlikuje ručne lutke (ginjol i zijevalica), lutke na štapu (javajke, lutke za kazalište sjena i velike lutke), te lutke na koncima, odnosno marionete (Županić-Benić, 2009).

Postoje i druge podjele. Primjera radi, lutke možemo razvrstati i prema poziciji sa koje se animiraju. Uzimajući u obzir takvu podjelu razlikujemo one koje se animiraju odozdo (ručne i štapne lutke) i one koje se animiraju odozgo (marionete na koncima i marionete na žici).

Lutkarska igra djeci nudi mnogo kreativnih, funkcionalnijih i djeci prihvatljivijih načina realizacije plana i kurikuluma vaspitno-obrazovnog procesa predškolske djece. Naime, kreativne lutkarske igre imaju sve oblike dječije igre pa se istima može pozitivno djelovati na razvijanje zanimanja za raznovrsne sadržaje vezane ili nevezane za rad i učenje predškolske djece. Nudeći i radeći s djecom Bojović (2010) je zapazila da se nudeći jednostavne, stilizirane, funkcionalne, poetične lutkarske forme djeci nudi svijet otvorenih simboličkih asocijacija.

1.2. Dramske aktivnosti sa lutkom

Dramske aktivnosti u vaspitnom procesu usmjerene su na iskustvo djece i provode se raznim dramskim metodama i tehnikama. One se bitno razlikuju od časova glume, koji se provode s idejom pripreme za nastup ili predstavu, što nije slučaj kod dramskih aktivnosti (Bojović, 2015).

Dramska igra za djecu predškolskog uzrasta jeste “prije svega igra, ali stvaralačka igra kroz ritmičko razigravanje planiranih dramskih sastavnica“ (Perić-Kraljik, 2009, str. 13). U skladu s tim, Ladika navodi da su dramske aktivnosti sa djecom “organizirane igre u kojima se igrači prenose u neke određene situacije, određena lica, pojave ili stvari pomoću riječi, pokreta ili zvukova.“ (Ladika, 1983, str. 3). U takvim aktivnostima djeca sva svoja znanja, iskustva i emocije izražavaju i preoblikuju na vlastiti način i to onako kako ih razumiju. To znači da djeca ne samo oponašaju, nego se i uživljavaju u ulogu, pritom stvarajući autentične dramke radnje (Slunjski, 2013).

Najčešće dramske aktivnosti koje koriste lutke kao alat, a koje su ujedno i najinteresantnije djeci su improvizacija, igra uloga te lutkarsko pozorište. Osim toga, djeca izražavaju interes i za aktivnosti poput pozorišta sjenki i lutki sjene, koje se jednostavno mogu izvesti uz pomoć paravana, lutaka i svjetla. Ove dramske aktivnosti koje uključuju lutke povezuju gotovo sve discipline koje su važne za djetetov razvoj: shvatanje, percepciju, pokret, koordinaciju, socijalizaciju i govor (Hicela, 2005).

1.3. Scenski govor

Scenski govor je izražajno sredstvo pozorišne umjetnosti i integralni dio pozorišne komunikacije čije ishodište predstavlja određeni dramski tekst. Radi se o “kvazirealnom govornom činu, koji se od običnog razlikuje većom brigom za estetsko oblikovanje i unaprijed određenim lokucijskim, ilokucijskim i perlokucijskim radnjama” (Podbevšek, 1994, str. 75.)

Scenski govor se, prema Jahn-u (2001), od običnog ne razlikuje samo po većem naporu da bi se dobilo estetsko oblikovanje, nego i po unaprijed određenim radnjama vezanim za poruke koje će se scenskim govorom poslati publici (djeci).

U slučaju dramskih aktivnosti s lutkom publika je izuzetno važan element u komunikaciji, jer se zbog nje predstava i odigrava. Scenska lutka živi u svom svijetu i ima svoje osobine pa joj je potrebno prilagoditi i glas (Pokrivka, 1985). U odnosu prema svojim dimenzijama lutka ne može podnijeti pun ljudski glas pa je neophodno uraditi intenzivnije glasovne karakterizacije likova. Naime, kada se lutka pojavi na sceni ona već svojim likovnim kvalitetama i scenskim oživljavanjem nosi u sebi i svoj specifičan glas (Glibo, 2000).

1.4. Komunikacija

Jedan od najvažnijih koraka u djetetovom napredovanju je otkrivanje načina komunikacije. Komunikacija se može definisati kao “proces kojim se dolazi do zajedničkog (opšteg) razumijevanja poruke između dva ili više lica, putem prenosa i primanja poruke” (Mićović, 2009, str. 75). Poruka može biti informacija o nekom fenomenu ili nekom predmetu, a prenošenje informacija može imati različite forme kao što su: riječi, simboli, gestikulacije i drugo, čime dolazi do sprovođenja komunikacije. Prenos informacija od pošiljaoca do primaoca treba biti takav da primalac ne samo “primi” poruku, već je i razumije. Posebno treba istaći da je komunikacija dvosmjerni proces (Pavić, 2011). Znači, ona podjednako podrazumijeva ne samo slanje poruka, već i dobijanje poruka. Postoji više vrsta komunikacije: vršnjačka komunikacija, nenasilna komunikacija, komunikacija djeteta-vaspitača i dr. (Mićović, 2009)

Uspostavljajući socijalnu interakciju sa drugom djecom, dijete proširuje svoja socijalna iskustva stečena u porodici, utiče na razvoj sopstvene samokontrole, socijalnih kompetencija i odgovornosti. Isto tako, osamostaljuje se, stiče samopouzdanje i sposobnost prevazilaženja teškoća u kontaktu sa drugom djecom.

1.5. Oblici i vrste komunikacije

1.5.1. Nenasilna komunikacija

Nenasilna komunikacija je specifičan način komunikacije sa drugim licima kojom se olakšava i pojednostavljuje tok komunikacije koji je neophodan za razmjenu informacija i mirno rješavanje konflikta. Najvažniji cilj nenasilne komunikacije je jasno razumijevanje potreba drugih ali i izražavanje ličnih potreba na način razumljiv drugima. Uzevši u obzir našu predmetnu temu nenasilna komunikacija je komunikacija kroz koju vaspitač pokazuje poštovanje i empatiju prema djeci, podržavajući razvoj njihovih potencijala. Djeca mu šalju poruke koje on osluškuje, opaža i prati, te u skladu sa tim kreira vaspitno-obrazovne situacije (Stanković – Janković, 2016).

Američki klinički psiholog Maršal Rozenberg uspostavio je četiri načela vezana za „kako razgovarati s djetetom“ po osnovama nenasilne komunikacije: promatranja, osjećaji, potrebe i zahtjevi. S obzirom da je i odraslima prilično teško artikulirati svoje osjećaje i potrebe, može se pretpostaviti da se i djeci uopšte nije lako izraziti. Iz tog razloga je veoma važno kako odrasli reaguju (koliko su osjetljivi) na njihove načine komunikacije (Rosenberg, 2006).

1.5.2. Vršnjačka komunikacija

Vršnjačka komunikacija (dijete – dijete) nalazi se na vrhu piramide komunikacijskih odnosa u predškolskoj ustanovi, upravo zbog važnosti druženja sa vršnjacima, razvijanja osjećanja pripadnosti grupi i pronalaženje svog mjesta u svijetu koji nas okružuje (Mojić, 2013). Uspostavljajući socijalnu interakciju sa drugom djecom “dijete proširuje svoja socijalna iskustva stečena u porodici, utiče na razvoj sopstvene samokontrole, socijalnih kompetencija i odgovornosti” (Mojić, 2013. str. 340). Saglasno tome dijete se osamostaljuje, stiče samopouzdanje i sposobnost prevazilaženja teškoća u komunikaciji sa drugom djecom.

1.5.3. Komunikacija između vaspitača i djeteta

Komunikacija između vaspitača i djeteta veoma je značajan segment na kojem se temelji vaspitanje. Jedan od najvažnijih, (ako ne i najvažniji) komunikacioni odnos u

predškolskoj ustanovi, prema Vivodincu (2008), je onaj između djeteta i vaspitača. Stoga je osnovni zadatak vaspitača da ovlada vještinama aktivnog slušanja, kako bi prepoznao dječije potrebe i sa njim uspostavio kvalitetan komunikacioni odnos. Ovaj komunikacioni odnos iz ugla djeteta je posebno bitan u periodu adaptacije djeteta na predškolsku ustanovu, jer kako navode Kamenov i Spasojević (2008), djetetu je potrebno izvjesno vrijeme da shvati da je u ustanovi privremeno i da njegov rastanak sa roditeljima nije konačan, kao i da prevaziđe osjećanje napuštenosti vezivanjem za jednu novu osobu s kojom nije u srodstvu.

Dijete se u početku osjeća usamljeno i bespomoćno, često i zaplašeno, pa je prvi zadatak vaspitača da ga postepeno oslobodi tog osjećanja. Vremenom se ovaj odnos mijenja, ali bez obzira na tu činjenicu, „kod djeteta ostaje prisutna potreba za odraslom osobom spremnom da sa njim sarađuje i komunicira, potreba za osobom koja ga prihvata, pažljiva je i nježna prema njemu, i na koju može uvijek da računa kada naiđe na teškoće koje ne može samostalno da prevaziđe“ (Kamenov i Spasojević, 2008, str. 195).

Komunikacija ima dva osnovna oblika: tranzientni (kratkotrajan), kao govor i gest i permanentni (dugotrajan), kao slika i pismo. Prema načinu na koji se prenose informacije komunikacija može da bude verbalna (pismena i usmena) i neverbalna (Kovačević i Isaković, 2019).

1.5.4. Verbalna komunikacija

Verbalna komunikacija je forma komunikacije koja podrazumijeva upotrebu riječi kako bi se prenosile ideje među učesnicima komunikacije i može se odvijati pismenim ili usmenim putem. S druge strane neverbalni oblik komunikacije ukazuje na stav prema drugim osobama i pomaže u građenju i održanju odnosa sa drugima. Neverbalni oblik komunikacije može se definisati i kao „proces signalizovanja značenja u interpersonalnom ponašanju koji ne uključuje izgovorene riječi“ (Suzić 2006, str. 150).

1.6. Metod scenske komunikacije

Metod scenske komunikacije omogućava stručno, ali nenametljivo vođenje djece u igrama koje vode ka sticanju saznanja. Djeca nisu opterećena informacijama koje ne mogu da shvate, jer su im pojmovi s kojim treba da se upoznaju prezentovani putem scenske umjetnosti,

obavijeni pitkim i interesantnim stilom, bliskim djetetu predškolskog doba. Stoga se smatra da je metoda scenske komunikacije u praksi do sada pokazala značajne efekte vezane za motivaciju djece, na kvalitet njihovog saznanja i na razvijanje radoznalosti za upoznavanjem svijeta prirode (Cvjetićanin, Branković i Bošnjak, 2008).

Metoda scenske komunikacije povezuje i dopunjuje posebne i pojedinačne metode tako što kroz dobro organizovanu scensku igru i dramatizaciju omogućava da sadržaji koje djeca treba da usvoje angažuju djetetovo biće i u emocionalnom i u kognitivnom smislu, postaju privlačniji, očigledniji i razumljiviji. Naime, „elementi glume i scenske komunikacije predstavljaju osvježenje tradicionalnoj zasnovanoj metodici, djeluju podsticajno, motivišuće, ostvaruju raznovrsnost u radu i doprinose njegovoj dinamici“ (Šindić, 2016, str. 80).

Polazište metoda scenske komunikacije je da se kroz intenzivnije angažovanje brojnih aspekata dječije ličnosti, različitih čula, igre, zabave, a samim tim i zadovoljstva, najlakše uči i najduže pamti. Primjenom ove metode djeteta biva uvučeno u jedan specifičan svijet, kao što to obično biva u igri. Razbijena je koncepcija jednosmerne ili dvosmerne komunikacije pošto se radi o višesmjernoj komunikaciji: komunikaciji između vršanjaka, komunikaciji između djeteta i vaspitača, međugrupnoj komunikaciji, te komunikaciji djeteta sa prezentovanim sadržajem.

1.7. Dramski metod

Dramski metod predstavlja oblik učenja kroz dramsko iskustvo koje se služi dramskim izrazom. Pod dramskim izrazom podrazumijeva se “svaki oblik izražavanja u kojem su stvarni ili izmišljeni događaji, bića, predmeti, pojave i odnosi predstavljeni pomoću odigranih uloga i situacija. Dramske aktivnosti su već deo prirodnog dečjeg ponašanja u formi igara pretvaranja i sociodramskih igara uloga” (Bojović, 2017. str 13). S druge strane, metoda scenske komunikacije je metoda koja se zasniva na “zadovoljavanju dječije potrebe za saznanjem, igrom, socijalnom komunikacijom, osećajnošću, stvaranjem, i to kroz nenametljive oblike učenja, kroz igru koja učenike angažuje motorički, intelektualno, socijalno. Učenici samoangažovanjem ispoljavaju svoje stvaralaštvo, sposobnost za samostalan rad, razvijanje govora, dopunjuju svoja znanja, umenja i navike, a znanje stečeno na taj način treba da bude primenljivo” (Dimitrijević, 2017, str. 191). Ova metoda, kroz dobro organizovanu scensku igru i dramatizaciju, omogućava da svi sadržaji koje djeca treba da usvoje postanu što razumljiviji i što očigledniji.

Ono što dramski metod čini uspješnom metodom jeste prirodna potreba djece za imitacijom odraslih. Na taj način djeca imitiraju, vježbaju govor pa i život da bi ga bolje razumjela. Dramski metod predstavlja proces koji ima formu drame, u kojoj njeni učesnici (djeca vođena od strane vaspitača) zamišljaju, razmišljaju i prikazuju iskustveno stečeno znanje (Bojović, 2010).

Skoro svi ciljevi u oblasti razvoja govora (kao i drugim oblastima razvoja) mogu se dostići kroz i pomoću dramske metode i kombinacijom sa drugim metodama (Milovanović, 2019).

Dramske aktivnosti u razvoju govora predškolske djece posmatraju se kao tehnika za ostvarivanje vaspitno-obrazovnih ciljeva, ali uključuju i druge tipove aktivnosti (pokret, gestikulacija) i obično se primjenjuju u svakodnevnom radu sa djecom. Dramske aktivnosti pružaju mogućnost djeci da u kreiranoj sredini istražuju, proširuju i provjeravaju svoja saznanja o svijetu koji ih okružuje, stupaju u interakciju s drugima, praktikuju govor i razvijaju svoje govorno ponašanje. Ove aktivnosti treba da budu podsticajne, da prate dječije iskustvo i interesovanje i da su u skladu sa dečijim razvojnim mogućnostima.

2. OSVRT NA DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja se odnosi na specifične mogućnosti upotrebe scenske lutke u kontekstu razvoja komunikacije predškolske djece. S obzirom da kao autor ovog rada nisam naišla na istraživanja domaćih autora koja su imala kvantitativni i kvalitativni pristup, a koja su bila vezana za predmetnu temu, poslužit će se sa nekoliko drugih dostupnih istraživanja urađenih širom svijeta.

Remer i Tzuriel (2015) su istraživali upotrebu scenskih lutaka kao posredničkog sredstva u podsticanju komunikacije u redovnom i specijalnom vrtiću. Njihovi zaključci dobijeni po osnovu intervjua sa vaspitačima i analize ponašanja djece mogu se svesti na sljedeće: scenska lutka je efikasno sredstvo posredovanja, kako za djecu tako i za vaspitače. Za djecu je glavni doprinos lutke bio to što je omogućila da se kod njih podigne interesovanje i pažnja, razvije dijalog i na taj način podstakne njihovo aktivno učešće. Ova uključenost je posebno bila naglašena kod djece koja su ranije bila inertna i tiha, i koja se nisu uključivala u razgovor. Integracija dramskih aktivnosti i lutke omogućila je vaspitačima da kombinuju razigrani dijalog i humor, što je povećalo uživanje i kod djece i kod vaspitača. Djetinjasti jezik koji karakteriše upotrebu lutke omogućio je razgovore sa djecom „na njihovom jeziku“, čime se dobilo njihovo povjerenje. Teškoće i neuspjesi koje je lutka iskazivala dali su legitimitet djeci da se ne plaše grešaka.

Glavni doprinos scenske lutke vaspitačima bio je u tome što je rad sa njom bio percipiran kao inovativna nastavna metoda koja ih je tjerala na inovacije postajući novi radni izazov. Naime, kada su koristili lutku, osjećali su se interesantnijim, privlačnijim, mnogo lakše ostvarujući komunikaciju sa djecom. Ova osjećanja su povećala njihovo samopouzdanje i podigla osećaj profesionalne kompetencije u nastavi (Remer & Tzuriel, 2015).

Nadalje u studiji koju je proveo Luen (2021) istražujući refleksije lutkarske aktivnosti u predškolskim ustanovama obavljeni su dubinski intervjui sa četiri ispitanice, od kojih su dvije bile vaspitačice iz jaslica i dvije vaspitačice iz vrtića. Na osnovu tematske analize odgovora vaspitača, ustanovljeno je da uključivanje lutkarskih aktivnosti u program ranog djetinjstva može poboljšati intelekt i pamćenje; poboljšati kreativno mišljanje i maštu; lakše upravljati samokontrolom i emocijama; poboljšati socijalnost i interakciju; podizati fokuse; poboljšati jezik i komunikacije, ali i fizičko i mentalno zdravlje; te duhovnost i moralne vrijednosti. Najkraće, ova studija je pokazala da lutkarske aktivnosti pomažu u poboljšanju životnih vještina, razvoju iskustva u učenju i širenju znanja među djecom iz jaslica i vrtića (Luen, 2021).

U istraživanju provedenom u Sidneju (Karaoils, 2023) u kojem su scenske lutke kombinovane sa dramskim aktivnostima ca ciljem razvoja komunikacionih aktivnosti kod predškolske djece došlo se do zaključka da scenske lutke animiraju djecu na razgovor, potiču njihovo izražavanje i kreativnost i to na način koji im je veoma blizak. Autorka je takođe zaključila da je rad sa scenskom lutkom uticao i na vaspitače i to tako da je njihov odnos sa djecom postao prisniji, razigraniji i pozitivniji, mijenjajući percepciju vaspitača vezanu za doživljaj predškolske djece i za njihove sposobnosti.

Rezultati studije (Goldstein et al. 2022) vezane za nivo komunikacije u igri sa lutkama predškolske djece u kojima su se ispitivala četiri segmenta (pasivno gledanje, igranje sa lutkama, nošenje kostima i scenske dramske aktivnosti sa lutkama) su pokazali da djeca predškolskog uzrasta, bez obzira na uzrast ili pol, znatno više gestikuliraju kada se igraju sa lutkama nego samo kada ih pasivno posmatraju. Ovo gestikuliranje se dešava, kako rukama, tako i čitavim tijelima koristeći različite vrste gestova i uzvika, ali i drugih vidova komunikacije, npr. dodira. U igri sa scenskim lutkama kojima su pridodate dramske aktivnosti djeca su aktivno angažovana, interaktivna i fizički se kreću sa lutkama. Zaključak je bio da je studija jasno pokazala da postoji značajna razlika u količini gestova kada se djeca igraju sa lutkama u poređenju sa pasivnim gledanjem.

Na kraju ću pomenuti i kvalitativno istraživanje koje su na Kipru proveli Kaganaga i Kalmis (Çağanağa and Kalmış, 2015), a koje je imalo za cilj da istraži da li se lutke mogu koristiti kao nastavno sredstvo u obrazovanju u vrtićima i koliko je efikasno da se djeca obrazuju putem scenskih lutaka. Podaci za istraživanje prikupljeni su korišćenjem dvije različite vrste istraživačkih metoda: posmatranjem i intervjuom. Studija slučaja u kojoj je 20 djece iz vrtića učilo engleski uz pomoć lutke po imenu Pepe i intervjuom sa dvije vaspitačice u vrtiću na temu upotrebe lutaka u učionicama engleskog jezika.

Dobijeni rezultati su pokazali da su lutke veoma privlačne i motivišuće za predškolsku djecu, odnosno da predstavljaju efikasne alate koji se mogu koristiti u učionicama engleskog jezika i da vaspitači treba redovno i svjesno da ih koriste. Naime, lutke ne samo da podstiču učenje dece, već i stvaraju veselu atmosferu u učionici. Djeca korišćenjem scenske lutke postaju samopouzdanija, što će im svakako značiti u budućem obrazovanju, te brže i kvalitetnije razvijaju svoje komunikativne vještine, jer se osjećaju opuštenije dok razgovaraju sa lutkama nego dok komunicaju sa odraslom osobom ili učiteljem. Takođe je zaključeno da prijatna atmosfera koju lutke stvaraju ruši barijere između pedagoga i djece, što dalje znači da i vaspitači i djeca u učionici imaju koristi od lutaka ako se koriste na pravilan način.

3. METODOLOŠKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA

Komunikacija u predškolskoj ustanovi predstavlja složen proces koji uključuje veći broj učesnika (djeca, roditelji, vaspitači...), koji imaju zajednički cilj da doprinesu cjelovitom razvoju predškolskog djeteta, sa svim njegovim sposobnostima, potencijalima, potrebama, specifičnostima i interesima. Među vaspitno-obrazovnim sredstvima u radu sa djecom predškolskog uzrasta scenska lutka predstavlja jedno od najzastupljenijih i najefektnijih načina da se uspostavi komunikacija. Njen značaj ogleda se u buđenju interesovanja djece za određene sadržaje koji se obrađuju i u podsticanju djece da budu aktivni učesnici i saradnici sa odraslima u aktivnostima u onoj mjeri u kojoj će lutka omogućiti saznavanje, dublje doživljavanje i razumijevanje onoga što se usvaja. S tim u vezi Broggin (1995) je primjetio da lutka kao pomoćno sredstvo ne samo da stvara afektivne veze s djetetom već isto tako pruža i mogućnost kvalitetnijeg komuniciranja vaspitača i djece, učenja i poticanja dječjih sposobnosti i kreativnosti. Na taj način se dijete upoznaje sa svojim stvarnim mogućnostima u različitim razvojnim područjima – spoznajnom, socijalnom, emocionalnom i motoričkom (Broggin, 1995).

Slično razmišlja i Bastašić (1990) koji ističe da je lutka kao didaktičko sredstvo nezaobilazna u sticanju moralnih, etičkih, estetskih, kulturnih, civilizacijskih, tradicijskih, socijalnih i drugih vrijednosti. Bitna uloga scenske lutke je i u podsticanju psihofizičkog dječijeg razvoja. Pored toga što pomaže djetetu u poboljšavanju komunikacije dajući mu i jednu vrstu zaštite iza koje se može sakriti, dijete joj spontano otkriva i svoja osjećanja, pa tako lutka ulazi u djetetov svijet mašte u kojem ono samo iznosi pravila i istražuje mogućnosti rješavanja svojih problema (Majaron, 2004). Dramski metod u vaspitanju „prikazuje priču, aktivira maštu i uživljavanje, pokreće doživljaj i izražavanje (verbalno i neverbalno), prezentuje stvaran svijet na djeci blizak način, stvara toplu i kreativnu atmosferu. Izvodi se u različitim formama kao što su: dramske igre, priče, igre uloga, improvizacije, pantomime, kreativni pokreti, imitacija, dramatizacija, zamišljena putovanja, vođena fantazija, scenski izraz s muzičkim i plesnim elementima“ (Šindić, 2016).

Za potrebe ovog rada biće urađeno empirijsko istraživanje mješovitog karaktera koje kombinuje kvantitativni i kvalitativni pristup.

3.1. Problem i predmet istraživanja

„Scenska lutka može biti predmet, ali i bilo koji dio tijela. Da bi to postali, moraju ispuniti neke uslove: moraju biti obogaćeni znakom, pokretom i eventualno govorom. Verbalni govor nije nužan. Ako se lutkar koristi preverbalnim govorom, igra je tada slična nekoj jednostavnoj verziji pantomime” (Bastašić, 2014. str. 12)

Iako je scenska lutka prisutna u predškolskim ustanovama, često se njome koriste samo kao sredstvom za zabavu, dok se njen potencijal u podsticanju razvoja komunikacije ne koristi u dovoljnoj mjeri. Upravo zbog velikih potencijala koje aktivnosti sa scenskom lutkom mogu imati u cjelokupnom razvoju djece (Bojović, 2010) željela sam u svom radu više pažnje posvetiti funkciji i ulozi koju lutka može preuzeti kroz različite vrste dječijih aktivnosti, a u vezi sa iniciranjem, podsticanjem i razvojem komunikacije.

U ovom radu, namjera mi je da istražim perspektivu vaspitača o zastupljenosti scenske lutke u dječijim aktivnostima u vrtiću, te efekte vezane za upotrebu scenske lutke u podsticanju komunikacije među predškolskom djecom. Kako se komunikacija smatra ključnim faktorom za razvoj jezičkih i socijalnih vještina kod djece, željela sam istražiti i stavove vaspitača o upotrebi scenske lutke i njene pomoći u unapređenju komunikacije među predškolskom djecom.

Predmet istraživanja se odnosi na specifične mogućnosti upotrebe scenske lutke u kontekstu razvoja komunikacije predškolske djece. S obzirom da nisam naišla na istraživanja domaćih autora koja su bila vezana za predmetnu temu, poslužiću se sa nekoliko drugih dostupnih istraživanja.

3.2. Cilj i zadaci

Uočavajući neodoljivost i snažan uticaj lutke tokom čitavog djetinjstva, te brojne uloge i funkcije koje scenska lutka može imati i razviti u svakodnevnom radu i životu u vrtiću, cilj ovog istraživanja je bio pobliže ispitati perspektivu vaspitača o funkciji scenske lutke za podsticanje, razvoj i bogaćenje komunikacije djece predškolskog uzrasta, te unapređenje njene primjene u v/o radu.

Zadaci koji proizlaze iz ovako postavljenog cilja mogu se razvrstati na sljedeće:

1. Identifikovati najefikasnije aktivnosti za upotrebe scenske lutke u podsticanju komunikacije predškolske djece.

2. Istražiti perspektivu vaspitača o upotrebi i efikasnosti scenske lutke za cjelokupan dječiji razvoj (s akcentom na razvoj komunikacije).
3. Istražiti povezanost između upotrebe scenske lutke u funkciji razvoja govora sa godinama staža, pola, godina starosti, visokoškolske ustanove koju su završili.
4. Razviti preporuke za primjenu scenske lutke u podsticanju komunikacije kod predškolske djece.

3.3. Varijable istraživanja

- Pol, starosna dob i staž vaspitača, fakultet koji su završili (državni ili privatni)
- Aktivnosti sa scenskom lutkom
- Upotreba scenske lutke u funkciji komunikacije
- Vrste i oblici komunikacija
- Stavovi vaspitača o upotrebi scenske lutke u funkciji razvoja govora

3.4. Hipoteze

Na osnovu postavljenih zadataka proizilaze istraživačke hipoteze:

- 1) Stavovi vaspitača o upotrebi scenske lutke u funkciji razvoja govora su afirmativni.
- 2) Ne postoji povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina staža, godina starosti te od visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili.

Ova hipoteza će se istraživati pomoću tri posebne hipoteze koje glase:

- 2.1. Ne postoji povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina staža vaspitača.
 - 2.2. Ne postoji povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina starosti vaspitača.
 - 2.3. Ne postoji povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili.
- 3) Vaspitači scensku lutku koriste za podsticanje različitih oblika i vrsta komunikacije.

3.5. Značaj istraživanja

Istraživanje se fokusira na primjenu lutke kao vaspitno-obrazovnog sredstva za podsticanje komunikacije predškolske djece, što je veoma značajna tema u kontekstu dječijeg razvoja i podrške djeteta od strane odraslog. Komunikacija je ključna vještina u razvoju djeteta i ima značajan uticaj na njegov kognitivni, emocionalni i socijalni aspekt razvoja.

Rezultati do kojih sam došla u kvalitativnom i kvantitativnom pristupu mogu dati svoj doprinos bogaćenju metodičkih saznanja o adekvatnim pristupima u vaspitno-obrazovnom radu u kontekstu optimalnog razvoja dječije komunikacije primjerenim v/o sredstvima na osnovu uvida praktičara-vaspitača.

Osim toga, ovi rezultati istraživanja mogu imati praktičnu primjenu u vaspitno-obrazovnom radu predškolskih ustanova. Rezultati rada upućuju na činjenicu da vaspitači mogu koristiti lutku kao vaspitno-obrazovno sredstvo za različite vrste aktivnosti, kao što su pričanje priča, igre uloga, dramske aktivnosti, što može poboljšati efikasnost i kvalitet rada, te ga obogatiti novom dimenzijom.

Takođe, ovo istraživanje može biti od pomoći roditeljima u stvaranju stimulativnog okruženja za razvoj komunikacijskih vještina kod djeteta, što ukazuje i na društveni značaj koji ovo istraživanje može imati. Istraživanje može biti inspiracija za osmišljavanje radionica za edukaciju roditelja i vaspitača o upotrebi scenske lutke u funkciji razvoja dječije komunikacije. Takođe, može biti inspiracija radu i istraživanju profesionalnih i amaterskih dramskih stvaralaca i lutkara.

Ukratko, istraživanje o upotrebi scenske lutke u cilju podsticanja komunikacije kod predškolske djece može biti korisno za razvoj djeteta, jer ukazuje na smjernice unapređenja vaspitno-obrazovnog procesa u predškolskim ustanovama, dajući mu novi kvalitet i dimenziju.

3.6. Metode

U ovom istraživanju empirijskog karaktera koristiće se deskriptivna metoda, te metod teorijske analize i sinteze. Osim kvantitativnog istraživanja, da bih dubinski sagledala problem i dopunila kvantitativne pokazatelje i rezultate, korišću i metod fokus grupe, u kvalitativnom dijelu istraživanja.

Deskriptivna metoda “predstavlja postupak jednostavnog opisivanja ili očitavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i

veza, ali bez naučnog tumačenja i objašnjavanja. Ova se metoda primenjuje u početnoj fazi naučnog istraživanja, a ima veću vrednost ako je jednostavno opisivanje povezano s objašnjenjima o uočenim važnijim obilježjima opisivanih činjenica, predmeta i procesa, njihovih zakonitosti i uzročnih veza i odnosa” (Belić i Cincović, 2020. str. 51).

Metoda teorijske analize i sinteze podrazumijeva traženje veze, uzroka i posljedice i to raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka, na njihove jednostavnije sastavne delove i elemente, funkcija veza i odnosa na određenom prostoru i u određenom vremenu (analiza) ili spajanjem više faktora u jednu cjelinu, proces uopštavanja, u kome nastaju sve apstraktniji pojmovi u poređenju s prethodnim pojmovima (sinteza).

Analiza je postupak mišljenja u kretanju od posebnog ka opštem ili izvođenje teorema iz aksioma po utvrđenim pravilima.

S druge strane sinteza je način sistematizovanja znanja po zakonitostima formalne logike, kao proces izgradnje teorijskog znanja u pravcu od posebnog ka opštem (Belić i Cincović, 2020).

Fokus grupu jedan dio istraživača smatra metodom, dok drugi smatraju da se radi o tehnici istraživanja. Metoda fokus grupe, prema Skoko i Benković (2009), jeste kvalitativni oblik istraživanja koji uključuje grupnu diskusiju o nekoj zadanoj temi. Fokus grupa je metoda grupnog intervjuisanja u kojem se interakcija dešava na nivou moderatora i grupe te na nivou članova grupe, a koja pomaže dobijanje i otkrivanje informacija i pristup informacijama s obzirom na pažljivo dizajnirana pitanja. Jedinstvenost fokus grupe ogleda se u sposobnosti generisanja podataka baziranih na sinergiji grupne interakcije (Skoko i Benković, 2009). O fokus grupi ću detaljnije govoriti u tehnikama istraživanja.

3.7. Tehnike

Istraživačke tehnike koje su upotrebljene za prikupljanje kvantitativnih podataka su anketiranje i skaliranje. Anketa predstavlja tehniku prikupljanja podataka ispitivanjem u kome ne dolazi do kreativnosti, osamostaljenog ispitanika, već je njihova aktivnost strogo posredovana instrumentom, tj. uputstvom, sadržajem i formom anketnog upitnika. Prema kriterijumu rada anketara, ankete možemo klasifikovati kao usmene i pismene. Usmene ankete predstavljaju usmeno opštenje između ispitivača - anketara i ispitanika - anketiranog posredstvom određenog tehničkog i drugog sredstva. S druge strane, pismena anketa, kao što

je to u ovom radu, podrazumijeva pismeno opštenje između anketara i anketiranog (Miljević, 2007).

Skaliranje predstavlja oblik prikupljanja podataka kojim se procjenjuju stepeni izraženosti karakteristika koje je nemoguće kvantifikovati (Kukić i Rudelj, 2015). Skaliranje predstavlja mjerenje jedne ili više karakteristika određenog stava ispitanika pomoću prethodno konstruisane skale.

Tehnika za prikupljanje kvalitativnih podataka je intervjuisanje sa polustrukturiranim intervjuom. Milić (1996) anketiranje i intervju smatra različitim oblicima jednog postupka, s tim da intervju definiše kao prikupljanje podataka koji su značajni za naučne svrhe, putem govora, najčešće usmenim putem, dok pod anketnim istraživanjem podrazumijeva prikupljanje podataka o jednostavnijem sadržaju, u kraćem roku i od većeg broja ispitanika, najčešće pismeno.

U polustrukturisanom intervjuu istraživač postavlja niz unaprijed formulisanih, pitanja otvorenog tipa, čime se omogućava više kontrole nad pravcem i sadržajem razgovora, nego u situaciji nestrukturisanog intervjuja. Tokom ovog tipa intervjuja istraživač može doći do podataka koji nisu očekivani, a datu pojavu osvijetljava iz drugog ugla. U slučaju da se to desi, moguće je i postavljanje dodatnih pitanja, koja u pripremi intervjuja nisu postojala, što ovaj tip intervjuja čini fleksibilnim i pogodnim za istraživanja u kojima neku pojavu treba sagledati dubinski i gdje je veoma važno lično iskustvo ispitanika (Ayres 2008).

Fokus grupa ili fokus-grupni intervju predstavlja “kvalitativnu istraživačku tehniku koja podrazumijeva seriju moderisanih grupnih diskusija u kojima se okupljaju učesnici, slični po nekim karakteristikama ili iskustvima, da diskutuju o određenim pitanjima relevantnim za istraživački problem” (Đurić i Popović-Ćitić, 2009. Str. 398).

Radi se o kvalitativnoj tehnici istraživanja koja objedinjuje unaprijeđenu formu grupnog intervjuja i učesničko posmatranje. Podaci dobijeni primjenom fokus-grupnog intervjuja potiču, kako iz verbalnih iskaza učesnika, tako i iz brižljivog posmatranja njihovih neverbalnih reakcija ispoljenih tokom diskusije.

Fokus grupe su najčešća tehnika kvalitativnih istraživanja, koja predstavlja diskusiju na određenu temu, koja se odvija na neformalan način u grupi od 6 do 10 ljudi okupljenih da bi izrazili svoja mišljenja i ideje u vezi sa nekom zadatom temom. Grupu vodi iskusan moderator, koji je posebno pripremljen za određeni projekat. Tokom diskusije ispitanici pružaju puno informacija o svom mišljenju, razmišljanju i vjerovanju (Skoko i Benković, 2009). Fokus grupa će se realizovati sa polustrukturiranim intervjuom koji sadrži četiri ključna pitanja koja trebaju dati odgovore na: U kojim aktivnostima (ili dijelovima aktivnosti) i u kojim prilikama se

najčešće upotrebljava scenska lutka, te koja vrsta lutke i zašto se upotrebljava. Zatim koje aktivnosti sa scenskom lutkom najviše vole djeca, te koje aktivnosti koje vaspitači realizuju sa scenskom lutkom najviše podstiču komunikaciju i zašto? I na kraju, kakve su perspektive vaspitača o unapređenju primjene scenske lutke u vaspitno obrazovnom radu?

3.8. Instrumenti

Za prikupljanje relevantnih podataka za istraživanje, korišten je upitnik „Scenska lutka kao alat za podsticanje komunikacije kod predškolske djece“, koji je konstruisan samo za potrebe ovog istraživanja i koji se nalazi u Prilogu. Putem ovog instrumenta sam prikupila podatke o najčešće korištenim scenskim lutkama, najzanimljivijim lutkama za djecu, najzastupljenijim aktivnostima u kojima se scenska lutka koristi u vrtiću. Upitnik je sa petostepenom skalom Likertovog tipa. Likertove skale (Likert scales) od ispitanika zahtijevaju da pokaže svoj stepen slaganja i neslaganja sa većim brojem izjava u vezi sa stavom ili predmetom posmatranja. One se takođe nazivaju sumiranim skalama, stoga što se rezultati pojedinačnih stavki sabiraju kako bi se dobio ukupan skor po ispitaniku.

Radi potrebe ovog istraživanja samostalno sam konstruisala instrument istraživanja uvažavajući aktuelna saznanja o problematici kojom se bavim.

Upitnik se sastoji iz dva dijela. Prvi dio se odnosi na osnovne generalije ispitanika. Prvi dio instrumenta ima 4 ajtema putem kojih sam dobila podatke o završenom fakultetu ispitanika, njihovim godinama starosti i staža, te pol. Drugi dio instrumenta ima 40 ajtema sa petostepenom skalom Likertovog tipa. Za svaki ajtem je ponuđeno pet vrsta odgovora od kojih se može izabrati samo jedan: (1) Potpuno se ne slažem, (2) Uglavnom se ne slažem, (3) Osrednje se slažem, (4) Uglavnom se slažem i (5) Potpuno se slažem.

Da bi se izračunala pouzdanost instrumenta korišten je Alfa Crombah (CA) koeficijent, koji je u posljednje vrijeme jedan od najčešće korištenih koeficijenata za određivanje pouzdanosti mjernih instrumenata i skala.

Instrument ima izuzetno visoku relijabilnost (pouzdanost, unutrašnju konzistentnost), jer izračunati Alfa Crombah koeficijent za pomenutih 40 ajtema iznosi 0,994.

Ovim ajtemima sam prikupljala podatke o stavovima vaspitača o značaju upotrebe scenske lutke u vaspitno obrazovanom procesu (subskala sa 15 ajtema), o upotrebi scenske lutke u svakodnevnom vaspitno obrazovan radu (subskala sa 7 ajtema) i o upotrebi lutke u funkciji podsticanja komunikacije (subskala sa 18 ajtema, od čega se 12 ajtema konkretno

odnosi na vrste i oblike komunikacije inicirane scenskom lutkom). Podaci prikupljeni instrumentom su mi pomogli da pobliže ispitam istraživačke varijable i njihove međusobne odnose.

3.9. Uzorak istraživanja

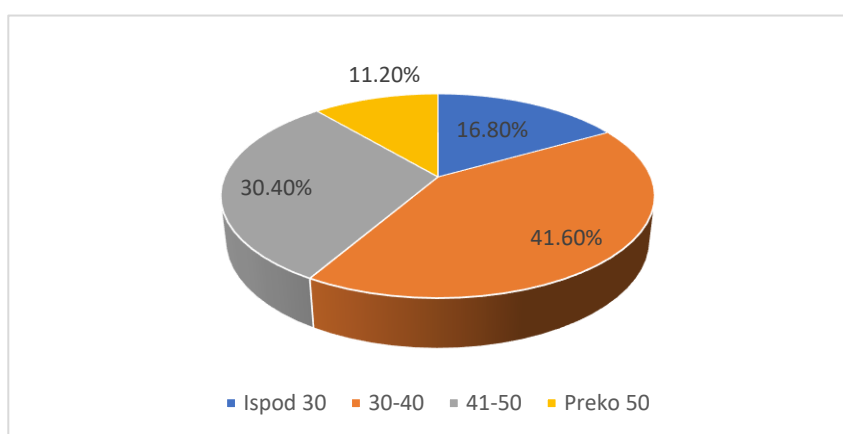
Uzorak istraživanja su činili vaspitači Centra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje Banja Luka i to 125 vaspitača za kvantitativno istraživanje, te 5 vaspitača za kvalitativno istraživanje.

Kada je polna struktura u pitanju, u istraživanju su učestvovali uglavnom pripadnice ženskog pola (123), što je i očekivano s obzirom da u predškolskim ustanovama rade uglavnom žene i samo 2 pripadnika muškog pola.

Starosna dob ispitanika (vaspitača Centra za predškolsko vaspitanje Banja Luka) prikazana je u sljedećoj tabeli i pripadajućem dijagramu.

Tabela 1. Starosna dob ispitanika

Starosna dob ispitanika	
Ispod 30 godina	21
30-40 godina	52
41-50 godina	38
Preko 50 godina	14
Ukupno	125

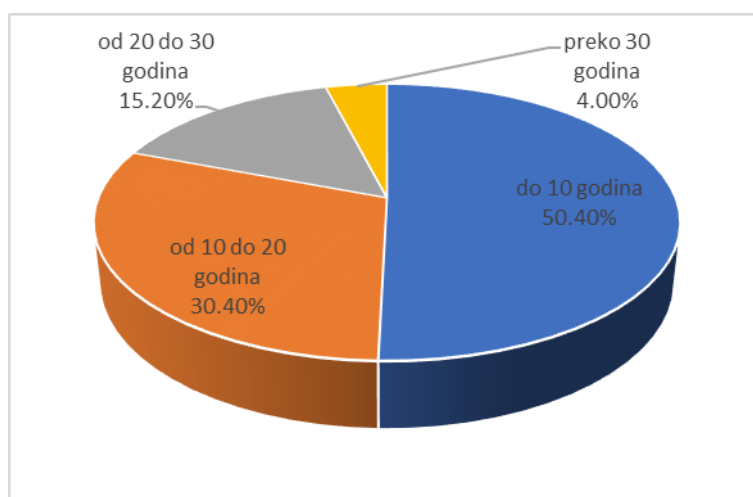

Grafikon 1. Starosna dob ispitanika u procentima

Najveći dio ispitanika njih 52 (41,60%) su starosne dobi od 30-40 godina, dok je najmanji dio ispitanika stariji od pedeset godina (11,20%) (Tabela 1 i Grafikon 1).

Tabela 2. Radno iskustvo ispitanika

Radno iskustvo ispitanika	
do 10 godina	63
od 10 do 20 godina	38
od 20 do 30 godina	19
preko 30 godina	5
Ukupno	125

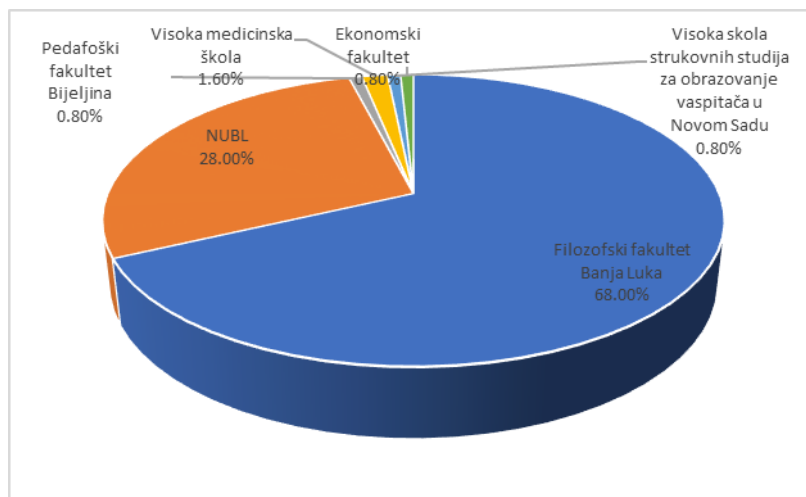
Grafikon 2. Radno iskustvo ispitanika u procentima

S obzirom na radno iskustvo ispitanika, najviše je onih koji imaju radno iskustvo manje od 10 godina (50,34%), dok je najmanje onih koji imaju preko 30 godina staža (4%) (Tabela 2 i Grafikon 2).

Ispitanici se razlikuju i s obzirom na završen fakultet što je prikazano u sljedećoj tabeli.

Tabela 3. Završen fakulteta ispitanika

Naziv fakulteta	Broj ispitanika
Filozofski fakultet Banja Luka	85
NUBL	35
Pedafoški fakultet Bijeljina	1
Visoka medicinska škola	2
Visoka skola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu	1
Ekonomski fakultet	1

Grafikon 3. Završen fakultet ispitanika u procentima

Najveći broj ispitanika, njih 68% završio je Filozofski fakultet u Banjoj Luci, a značajan broj je i onih koji su završili Nezavisni univerzitet Banja Luka – NUBL (28%) (Tabela 3 i Grafikon 3).

3.10. Organizacija i tok istraživanja

Kvalitativan naučni pristup problemu podrazumijeva da se istraživački postupak raščlanjuje na određen broj komponenata ili faza čiji broj varira od autora do autora u zavisnosti od kompleksnosti i obima istraživanja. Istraživanje provedeno u ovom radu u osnovi sa sastojalo iz pet faza. Druga faza je podrazumijeva provođenje kvantitativnog (anketni upitnik) i kvalitativnog (fokus grupa) istraživanja, što je dovelo do potrebnih podataka po osnovu kojih je provedena analiza i izvučeni odgovarajući zaključci. Tok istraživanja je bio sljedeći:

1. Prikupljanje relevantne literature o upotrebi scenske lutke u podsticanju komunikacije kod djece.
2. Provođenje kvantitativnog (anketni upitnik) i kvalitativnog (fokus grupa) istraživanja na uzorku vaspitača u cilju utvrđivanja uticaja scenske lutke na razvoj komunikacije kod djece.
3. Analiziranje, interpretiranje i diskusija dobijenih rezultata.
4. Preporuke za primjenu scenske lutke u radu sa predškolskom djecom.
5. Zaključci i sugestije za dalja istraživanja.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

Za potrebe ovog rada urađeno je kvantitativno i kvalitativno istraživanje. Iako je istraživanje dominantno kvantitativne prirode, kvalitativni nalazi su mi pomogli da bolje razumijem i sagledam problem istraživanja i tako dopunim kvantitativne nalaze.

4.1. Rezultati kvantitativnog istraživanja

4.1.1. Značaj scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i drugih aspekata razvoja (perspektiva vaspitača)

Primjenila sam izračunavanje deskriptivnih statističkih mjera, da bih provjerila prvu istraživačku hipotezu (H_1) kojom sam istraživala stavove vaspitača o upotrebi scenske lutke u funkciji razvoja govora.

Interesovala me je vaspitačka perspektiva o upotrebi scenske lutke u svakodnevnom vaspitno-obrazovnom procesu. Rezultate do kojih sam došla prikazala sam tabelarno radi bolje preglednosti i uvida (Tabela 4 i Tabela 5).

Tabela 4. Afirmativna perspektiva vaspitača o upotrebi scenske lutke

Stavovi	Potpuno se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Osrednje se slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
8. Scenska lutka je lako primjenjiva u svakodnevnom radu sa djecom	1	2	19	47	56
9. Scenska lutka poboljšava kvalitet rada u grupi	1	0	17	47	60
18. Djelotvornost scenskih lutki u podsticanju komunikacije zavisi od vrste lutki	2	14	41	55	13
19. Smatram da bi bilo korisno organizovati dodatnu obuku za upotrebu scenske lutke	2	5	22	40	56

	zbog značaja koji ona ima u radu					
23.	Scenska lutka je korisna u razvijanju kreativnosti kod djece iskazane i putem scenskog govora	5	0	11	47	67
27.	Scenska lutka oslobađa dijete straha i osude, te pruža osjećaj sigurnosti i podrške	0	3	24	63	35
28.	Scenska lutka opušta djecu i smanjuje stres	0	1	16	58	50
29.	Djeca su manje agresivna u komunikaciji sa scenskom lutkom	0	3	23	64	35
32.	Scenska lutka može biti korisna u podsticanju saradnje i timskog rada kod djece	0	1	9	67	48
33.	Predškolska djeca se veoma lako uključuju u igru sa scenskom lutkom oponašajući njen govor	0	0	8	61	56
35.	Scenska lutka podstiče djecu da sagledaju problem iz drugog ugla, kroz <i>oči lutke</i> i tako razvijaju metakogniciju i empatiju	0	3	22	58	42
37.	Aktivnosti sa scenskom lutkom razvijaju sposobnost slušanja drugih kod djece	1	1	7	66	50
38.	Scenska lutka je jedan od najboljih rekvizita kojima	0	1	9	59	56

se podstiče scenski govor i svi elementi dikcije						
Aktivnosti sa scenskom lutkom omogućuju						
39.	vježbanje samopouzdanog govora pred publikom	0	0	14	53	58
Aktivnosti sa scenskom lutkom omogućuju lakše						
40.	savladavanje straha od javnog nastupa	5	0	11	54	64

Da je scenska lutka lako primjenjiva u svakodnevnom radu sa djecom, potpuno se ili uglavnom slaže 103 ispitanika (82,40%). S druge strane, 107 ispitanika (85,6%) smatra da upotreba scenske lutke poboljšava kvalitet rada u grupi.

Što se tiče učinkovitosti scenskih lutki u podsticanju komunikacije, 68 ispitanika (54,40%) se potpuno ili uglavnom slaže da ona zavisi od vrste lutke. Takođe, većinsko mišljenje ispitanika je da bi bilo korisno organizovati dodatnu obuku za upotrebu scenskih lutaka, sa 76,80% (96 ispitanika) potpuno ili uglavnom saglasnih sa ovim prijedlogom.

U pogledu razvijanja kreativnosti kod djece putem scenskog govora, 114 ispitanika (91,20%) se potpuno ili uglavnom slaže da je scenska lutka korisna. Takođe, većinsko mišljenje ispitanika je da upotreba scenske lutke oslobađa dijete straha i osude te pruža osjećaj sigurnosti i podrške. S ovim se potpuno ili uglavnom slaže 98 ispitanika (78,40%).

Da upotreba scenske lutke opušta djecu i smanjuje stres, potpuno se ili uglavnom slaže 108 ispitanika (86,40%). Nadalje, 99 ispitanika (79,20%) se potpuno ili uglavnom slaže da djeca postaju manje agresivna u komunikaciji sa scenskom lutkom.

Mišljenje 115 ispitanika (92,00%) je da scenska lutka može biti korisna u podsticanju saradnje i timskog rada kod djece, dok se 117 ispitanika (93,60%) potpuno ili uglavnom slaže da se predškolska djeca veoma lako uključuju u igru sa lutkom oponašajući njen govor.

Saglasnost 100 ispitanika (80,00%) je da scenska lutka podstiče djecu da sagledaju problem iz drugog ugla, kroz oči lutke, čime se razvijaju metakognicija i empatija. Takođe, 116 ispitanika (92,18%) potpuno ili uglavnom slaže se da aktivnosti sa scenskom lutkom razvijaju sposobnost slušanja kod djece.

Rezultati pokazuju da se 115 ispitanika (92,00%) potpuno ili uglavnom slaže da je scenska lutka jedan od najboljih rekvizita za podsticanje scenskog govora i svih elemenata diktacije. Takođe, 111 ispitanika (88,80%) potpuno ili uglavnom slaže se da aktivnosti sa scenskom lutkom omogućavaju vježbanje samopouzdanog govora pred publikom.

Na kraju, 114 ispitanika (91,20%) potpuno ili uglavnom slaže se da aktivnosti sa scenskom lutkom olakšavaju savladavanje straha od javnog nastupa.

Dobijeni rezultati podržavaju afirmativno mišljenje ispitanika o upotrebi scenske lutke u radu sa djecom, što je statistički potvrđeno.

Tabela 5. Afirmativni stavovi vaspitača u vezi korišćenja scenske lutke

	N	Sum	M	SD	Skewness	Kurtosis
Upotreba						
scenske	125	496,2	3,9696	0,44128	-0,405	0,117
lutke						

Napomena: N – broj ispitanika; Sum – suma svih odgovora; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; Skewness - koeficijent asimetrije; Kurtosis – koeficijent zaobljenosti

Rezultati prikazani u Tabeli 5 ukazuju da je srednja vrijednost (M), koja se odnosi na perspektivu vaspitača o upotrebi scenske lutke približno 4 ($M = 3,9696$), pri čemu 4 predstavlja afirmativni stepen slaganja (uglavnom se slažem) tj. za podjeljak više od osrednjeg (3).

Na osnovu podataka predstavljanih u prethodnim tabelama (Tabela 4 i Tabela 5) i njihove interpretacije, hipoteza H_1 se može prihvatiti, odnosno, mogu konstatovati da su stavovi vaspitača o korišćenju scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i drugih aspekata razvoja afirmativni.

Rezultati istraživanja Luen (2021) ukazuju na značaj upotrebe lutke za razvoj govora i komunikacije, a Bojović (2010) naglašava značaj lutke za razvoj komunikacije. Važnost lutke u predškolskim ustanovama potenciraju i Kaganaga i Kalmis (Çağanağa, & Kalmış, 2015) zaključujući da bi ih vaspitači trebali redovno i svjesno koristiti. Naime, lutke ne samo da podstiču učenje djece, već i stvaraju veselu atmosferu u učionici. Slično ovim istraživanjima afirmativni stavovi vaspitača iz uzorka ovog istraživanja ukazuju na prepoznati značaj koji scenska lutka može imati u funkciji razvoja govora, ali i za ostale aspekte dječijeg razvoja.

Da bih upotpunila kvantitativno istraživanje, organizovala sam i kvalitativno istraživanje putem fokus grupe, koje takođe ide u prilog afirmativnom mišljenju vaspitača u

vezi korišćenja scenske lutke. Navešću neka razmišljanja o efikasnosti scenske lutke u vaspitno-obrazovnom radu iz ugla vaspitača.

(I₁) S obzirom da mogu da kontrolišem pokrete glave i ruku, uz glas mogu da dočaram situaciju koju želim da prikažem i izazovem dječiju emociju (izazivanje dječije emocije)..

(I₂) Scenske lutke mi omogućuju direktnu interakciju sa djecom. Djeca se osjećaju uključeno i imaju priliku da imitiraju pokrete i izraze lutke (direktna interakcija sa djecom).

(I₃) Veoma često u radu sa djecom upotrebljavam prstne lutke jer djeca mogu direktno manipulirati njima. To podstiče njihovu kreativnost i fine motoričke vještine (podsticanje kreativnosti i motoričkih vještina).

(I₄) Kada koristim lutku u radu sa djecom, uglavnom koristim lutke na štapovima jer omogućuju visoku vidljivost tokom izvođenja predstave. Djeca mogu jasno pratiti radnju i priče (visoka vidljivost)..

(I₅) Korišćenje scenske lutke kao "problem rješavača" ili "savjetnika" može potaknuti djecu da se izraze i traže rješenja za svoje probleme. Lutka ih ohrabruje i pomaže im u procesu komunikacije. Upotreba scenske lutke u igri uloga može podstaknuti komunikaciju između djece (podsticanje komunikacije).

Dobijeni rezultati su slični ranijim istraživanjima, kao što je istraživanje koje su proveli Remer i Tzuriel (2015), te Luen (2021). Remer i Tzuriel (2015) su istraživali upotrebu scenskih lutaka kao posredničkog sredstva u poticanju komunikacije u redovnom i specijalnom vrtiću. Njihov zaključak je da je scenska lutka efikasno sredstvo posredovanja, kako za djecu tako i za vaspitače, što govori o afirmativnom pristupu upotrebe scenske lutke.

S druge strane Luen (2021) je izveo zaključak da uključivanje lutkarskih aktivnosti u program ranog djetinjstva može poboljšati intelekt i pamćenje, te poboljšati kreativno mišljenje i maštu.

4.1.2. Povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u vaspitno-obrazovnom procesu i godina staža i starosti vaspitača te fakulteta koji su završili

Da bih provjerila drugu hipotezu H₂ putem koje se pretpostavlja da ne postoji povezanost o zastupljenosti primjene scenske lutke u vaspitno-obrazovnom procesu u funkciji razvoja komunikacije i godina staža, godina starosti te od visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili koristila sam Kolmogorov – Smirnov test koji se smatra jednim od najpouzdanijih i najpoznatijih postupaka testiranja normalnosti distribucije.

Tabela 6. Kolmogorov – Smirnov test

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	Df	p
Scenska lutka u funkciji podsticanja komunikacije	0,071	125	0,195

Napomena: Statistic – odstupanje distribucije od normale; df – stepeni slobode; p – značajnost utvrđenog odstupanja

Korištenjem Kolmogorov – Smirnov testa utvrđeno je da distribucija istraživane varijable (lutka u funkciji podsticanja komunikacije) ne odstupa značajno od normalne distribucije (mjera odstupanja za varijablu lutka u funkciji podsticanja komunikacije 0,071 na nivou značajnosti od 0,195). Na osnovu navedenog možemo zaključiti da se mogu koristiti parametrijski testovi.

Ova hipoteza će se istraživati pomoću tri posebne hipoteze koje glase:

- 2.1. Ne postoji povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina staža vaspitača.
- 2.2. Ne postoji povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina starosti vaspitača.
- 2.3. Ne postoji povezanost zastupljenosti primjene scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili.

Da bih potvrdila ili odbacila postavljenju hipotezu $H_{2.1}$ o povezanosti upotrebe scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina staža vaspitača ispitanike sam u zavisnosti od godina staža razvrstala u dvije grupe. Prvu grupu su sačinjavali vaspitači sa radnim stažem manjim od 20 godina, njih 101. Drugu grupu su sačinjavali vaspitači koji su imali preko 20 godina radnog staža, njih 24. Provedena statistička analiza je dala sljedeće rezultate prikazane u Tabeli 7.

Tabela 7. Upotreba scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina staža vaspitača

Godine staža	N	M	SD	SE	t	df	p
> =20	101	4,0816	0,5606	0,0557	-0,0991	39	0,3916
< 20	24	4,1808	0,4895	0,0999			

Napomena: N – broj ispitanika; M - Aritmetička sredina; SD – Standardna devijacija; SE – Standardna greška; t - t omjer; df – stepeni slobode; p – nivo značajnosti.

Aritmetička sredina (M) koja ukazuje na zastupljenost korištenja lutke u funkciji komunikacije iznosi $M = 4,1808$ za vaspitače koji imaju 20 i više godina staža, a $M = 4,0816$ za vaspitače koje imaju manje od 20 godina staža. Izračunati t-omjer koji ukazuje na razlike navedenih aritmetičkih sredina iznosi $t = 0,0991$ i statistički je neznačajan ($p = 0,3916$ što je veće od 0,01 i 0,05).

Na osnovu rezultata predstavljenih u Tabela 7 i njihove interpretacije mogu konstatovati da je $H_{2.1}$ dokazana, odnosno da ne postoji statistički značajna povezanost korištenja scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina staža vaspitača.

Da bi potvrdila ili odbacila hipotezu $H_{2.2}$ o povezanosti upotrebe scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina starosti vaspitača sve ispitanike sam u zavisnosti od starosne dobi podijelila u dvije grupe. Prvu grupu su sačinjavali vaspitači starosne dobi ispod 30 godina, njih 104. Drugu grupu su sačinjavali vaspitači koji su imali preko 30 godina starosti, njih 21. Provedena statistička analiza je dala rezultate prikazane u Tabeli 8.

Tabela 8. Upotreba scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina starosti vaspitača

Godine starosti	N	M	SD	SE	t	df	p
< 30	104	4,0825	0,5441	0,0533	0,1084	28	0,4278
> =30	21	4,1909	0,5673	0,1238			

Napomena: N – broj ispitanika; M - Aritmetička sredina; SD – Standardno odstupanje; SE – Standardna greška; t - t omjer; df – stepeni slobode; p – nivo značajnosti.

Aritmetička sredina (M) koja ukazuje na korištenje scenske lutke u funkciji komunikacije iznosi $M = 4,0825$ za vaspitače koji imaju više od 30 godina starosti, a $M = 4,1909$ za vaspitače

koje imaju manje od 30 godina starosti. Izračunati t-omjer koji ukazuje na razlike navedenih aritmetičkih sredina iznosi $t = 0,1084$ i statistički je neznačajan ($p = 0,4278$ što je veće od $0,01$ i $0,05$).

Na osnovu rezultata predstavljenih u Tabeli 8 i njihove interpretacije može se zaključiti da je $H_{2.2}$ dokazana, odnosno da ne postoji statistički značajna povezanost upotrebe scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina starosti vaspitača.

Da bih potvrdila ili odbacila hipotezu $H_{2.3}$ o povezanosti upotrebe scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili, sve ispitanike sam u zavisnosti od završenog fakulteta razvrstala u dvije grupe. Prvu grupu su sačinjavali svi vaspitači koji su završili državni fakultet, njih 88. S druge strane, u drugu grupu je razvrstano 47 ispitanika, vaspitača koji su završili privatni fakultet. Provedena statistička analiza je dala rezultate predstavljene u Tabeli 9.

Tabela 9. Upotreba scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili

Završen fakultet	N	M	SD	SE	t	df	p
Državni	88	4,1762	0,5150	0,0549	-0,1084	61	0,0247
Privatni	37	3,9210	0,5858	0,0963			

Napomena: N – broj ispitanika; M - Aritmetička sredina; SD – Standardno odstupanje; SE – Standardna greška; t - t omjer; df – stepeni slobode; p – nivo značajnosti.

Aritmetička sredina (M) koja ukazuje na korištenje lutke u funkciji komunikacije iznosi $M = 4,1762$ za vaspitače koji su završili državni fakultet, odnosno $M = 3,9210$ za vaspitače koji su završili privatni fakultet. Izračunati t-omjer koji ukazuje na razlike navedenih aritmetičkih sredina iznosi $t = 0,1084$ i statistički je značajan ($p = 0,0247$, što je manje od $0,05$).

Na osnovu rezultata predstavljenih u Tabeli 9 i njihove interpretacije može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika u upotrebi scenske lutke u funkciji razvoj komunikacije i visokoškolske ustanove (državni i privatni fakulteti) koju su vaspitači završili, u korist vaspitača sa završenim državnim fakultetom, tako da se $H_{2.3}$ može odbaciti.

Obzirom da su dvije posebne hipoteze ($H_{2.1}$, $H_{2.2}$), putem kojih je istraživana hipoteza H_2 dokazane, a jedna posebna hipoteza ($H_{2.3}$), putem koje je takođe istraživana pomenuta hipoteza, nije dokazana, možemo zaključiti da je hipoteza H_2 djelimično dokazana.

4.1.3. Scenska lutka u funkciji podsticanja različitih oblika i vrsta komunikacije

Da bih istražila hipotezu (H_3), odnosno, da bih utvrdila da li vaspitači koriste scensku lutku radi podsticanja različitih oblika i vrsta komunikacije, statistički sam obradila prikupljene podatke i dobijene rezultate predstavila tabelarno (Tabela 10).

Tabela 10. Upotreba scenske lutke za podsticanje različitih oblika i vrsta komunikacije

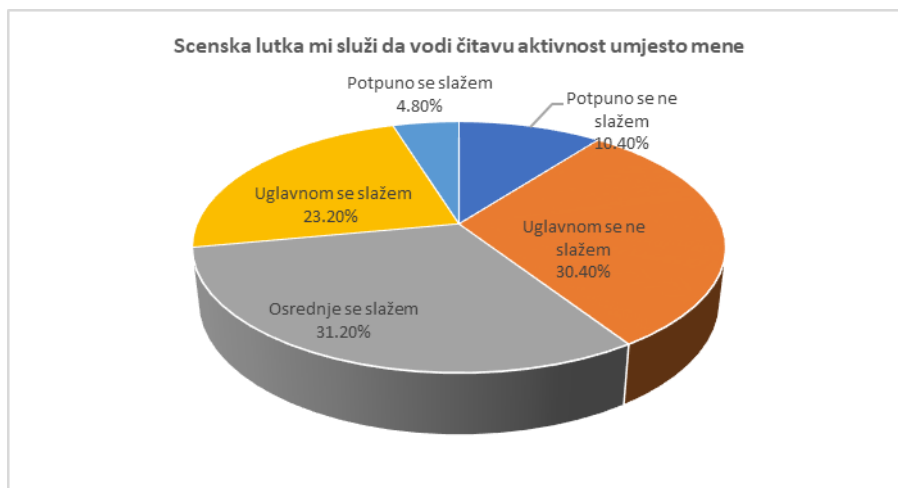
Stavovi	Potpuno se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Osrednje se slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
Scensku lutku najviše					
10. koristim u uvodnom dijelu aktivnosti	2	5	34	62	22
Scenska lutka mi služi da					
11. vodi čitavu aktivnost umjesto mene	13	38	39	29	6
Pomoću scenske lutke					
12. iniciram razgovor tokom aktivnosti koju vodim	1	1	26	69	28
Scenska lutka podstiče					
13. razvoj komunikacije među djecom tokom dramske igre	0	0	12	51	62
Scenska lutka olakšava					
14. komunikaciju između mene i djeteta koje ima neki problem	1	2	21	59	42
Scenska lutka mi služi da					
15. doprem do djeteta koje je u procesu adaptacije i da započnem razgovor sa njim	1	2	30	49	43

Scenska lutka mi je dobar posrednik pri						
16.	komunikaciji sa stidljivom i zatvorenom djecom	0	1	21	59	44
Scensku lutku koristim da podstaknem spontanu						
17.	komunikaciju između mene i djece koja imaju poteškoće u govoru	0	3	27	52	43
Aktivnost u kojoj se koristi scenska lutka						
20.	naglašeno motiviše djecu pri komunikaciji i unapređuje je	0	0	13	57	55
Scenska lutka može da pomogne u razvijanju mašte kod djece te da se mašta pretoči u riječi						
21.		0	1	5	49	70
Scenska lutka može biti efikasna pri razvijanju društvenih vještinama kod djece u kontekstu						
22.	međusobne interakcije i komunikacije, pažljivog praćenja sagovornika i govora kad na dijete dođe red	0	0	14	51	60
Scenska lutka može poslužiti pri razvoju						
24.	empatije kod djece, te empatičnog verbalnog i neverbalnog izražavanja	1	2	11	45	66
Scenska lutka može biti						
25.	korisna u rješavanju konflikta među djecom	1	2	15	49	58

26.	Djeca se osjećaju ugodnije povjeravati se pred lutkom nego pred drugom djecom ili odraslom osobom ako imaju neki problem	1	3	34	50	37
30.	Scenska lutka pomaže djeci da se uključe u pričanje priča	0	0	6	59	60
31.	Upotreba scenske lutke poboljšava verbalnu i neverbalnu komunikaciju među djecom	0	1	14	54	56
34.	Upotreba scenske lutke može pomoći djeci da se bolje nose sa emocionalnim izazovima i da izražavaju svoje emocije verbalnim i neverbalnim putem	0	1	13	68	43
36.	Upotreba scenske lutke može pomoći djeci da poboljšaju i usavrše svoje komunikacione vještine	0	1	7	69	48

Rezultati istraživanja su pokazali da vaspitači scensku lutku najviše koriste u uvodnom dijelu aktivnosti sa čime je saglasno (slaže se, uglavnom se slaže) 67,2% ispitanika. Ako ovom procentu dodamo i one koji se osrednje slažu onda je procenat čak 94,4%.

Ispitanici su podijeljeni kada je u pitanju vodeća uloga scenske lutke u aktivnosti, što je prikazano na sljedećem dijagramu.

Grafikon 4. Vodeća uloga scenske lutke

Mišljenje o tome da scenska lutka može služiti kao vaspitno-obrazovno sredstvo pomoću kojeg vaspitač vodi čitavu aktivnost dijeli 35 ispitanika (28,00%), dok 51 ispitanik (40,80%) izražava suprotno mišljenje.

77,60% ispitanika (njih 97) smatra da se pomoću scenske lutke može inicirati razgovor sa djetetom tokom aktivnosti, dok 90,40% ispitanika (N = 113) potpuno ili uglavnom se slaže da scenska lutka podstiče razvoj komunikacije među djecom tokom dramske igre.

Saglasnih sa tvrdnjom da upotreba scenske lutke olakšava komunikaciju između vaspitača i djeteta koje ima poteškoća je 80,8% ispitanika (N = 101)

73,6% ispitanika (N = 92) podržava tvrdnju da scenska lutka, među ostalim, omogućuje vaspitaču da pristupi djetetu koje se prilagođava novom okruženju te s njim započne razgovor.

Mišljenje 82,4% ispitanika (N = 103) je da je scenska lutka koristan posrednik pri komunikaciji sa stidljivom i povučenom djecom.

76% ispitanika (N = 95) su saglasni s tvrdnjom da se scenska lutka koristi kako bi potaknula spontanu komunikaciju između vaspitača i djece koja imaju poteškoće u govoru.

Mišljenje da aktivnosti u kojima se koristi scenska lutka motiviraju djecu za komunikaciju i poboljšavaju je dijeli 89,60% ispitanika (N = 112).

95,20% ispitanika (N = 119) podržava tvrdnju da upotreba scenske lutke pomaže u razvijanju mašte kod djece i prenošenju maštovitih ideja u riječi.

88,8% ispitanika (N = 111) smatra da rad sa scenskom lutkom efikasno doprinosi razvoju društvenih vještina kod djece kroz međusobnu interakciju i komunikaciju.

Također, 88,80% ispitanika (N = 111) podržava tvrdnju da upotreba scenske lutke pomaže u razvoju empatije kod djece, kao i izražavanju empatičnih verbalnih i neverbalnih izraza.

85,60% ispitanika (N = 107) smatra da upotreba scenske lutke može biti korisna u rješavanju konflikata među djecom.

Od ispitivanih vaspitača njih 69,60% (N = 87) smatra da djeca osjećaju veću ugodnost povjeravajući se lutki nego drugoj djeci ili odraslima kada imaju problema.

95,2% ispitanika (N = 119) se potpuno ili uglavnom slaže da scenska lutka podstiče djecu na uključivanje u pričanje priča, dok 88,00% ispitanika (N = 110) dijeli mišljenje da upotreba scenske lutke poboljšava verbalnu i neverbalnu komunikaciju među djecom.

88,80% ispitanika (N = 111) smatra da upotreba scenske lutke pomaže djeci da se bolje nose sa emocionalnim izazovima i da izražavaju svoje emocije verbalnim i neverbalnim putem.

Na kraju, 94,35% ispitanika (N = 117) je saglasno da upotreba scenske lutke može pomoći djeci da unaprijede i usavrše svoje komunikacijske vještine.

Da bih sagledala zastupljenost uloge lutke kao vaspitno-obrazovnom sredstvu u svakodnevnom radu vaspitača, rezultate iz Tabele 11 sam dodatno statistički obradila i predstavila u Tabeli 11.

Prema mišljenju ispitanika, scenska lutka najmanje se koristi u iniciranju komunikacije i vođenju aktivnosti umjesto vaspitača (M = 2,82).

S druge strane, rezultati ukazuju da se uz pomoć scenske lutke najviše inicira komunikacija tako što dijete maštu pretače u govor u spontanoj i namjernoj igri (M = 4,5), kako je prikazano u Tabeli 11.

Tabela 11. Uloge scenske lutke u vaspitno-obrazovnom procesu

	N	Sum	M	SD	Skewness	Kurtosis		
Motivacioni uvodni dio	125	472	3,78	0,841	-0,629	0,217	0,822	0,430
Vodi cijelu aktivnost	125	352	2,82	1,058	0,086	0,217	-0,696	0,430
Inicira razgovor	125	497	3,98	0,735	-0,582	0,217	1,228	0,430
Komunicira u dramskoj igri	125	550	4,40	0,660	-0,650	0,217	-0,600	0,430
Olakšava komunikaciju vaspitač-dijete	125	514	4,11	0,795	-0,791	0,217	0,984	0,430
Započinje razgovor s djetetom u adaptaciji	125	506	4,05	0,851	-0,572	0,217	0,047	0,430

Komunicira s stidljivom djecom	125	521	4,17	0,727	-0,397	0,217	-0,575	0,430
Komunicira s djecom s poteškoćama u govoru	125	510	4,08	0,809	-0,426	0,217	-0,632	0,430
Dijete maštu pretače u govor	125	563	4,50	,617	-1,061	0,217	1,141	0,430
Podstiče da dijete pažljivo sluša	125	546	4,37	0,678	-0,610	0,217	-0,695	0,430
Podstiče empatično verbalno i neverbalno izražavanje	125	548	4,38	0,781	-1,415	0,217	2,546	0,430
Povjера problem lutki	125	494	3,95	0,860	-0,448	0,217	-0,102	0,430

Napomena: N – broj ispitanika; Sum – suma svih odgovora; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; Skewness - koeficijent asimetrije; Kurtosis – koeficijent zaobljenosti

Svakako je zanimljivo navesti i neke druge oblike komunikacije koje se iniciraju s lutkom. Tako, u motivacionom/uvodnom dijelu lutka, po mišljenu ispitivača/vaspitača, vrlo dobro inicira komunikaciju na šta ukazuje izračunata aritmetička sredina ($M = 3,78$), takođe vaspitač scenskom lutkom vrlo dobro inicira komunikaciju tokom cijele aktivnosti, a lutka mu služi kao sredstvo koje umjesto njega vodi aktivnost i postaje “vaspitačica” ($M = 3,98$).

Rezultati su takođe pokazali da je još zastupljenija komunikacija koja se inicira s lutkom u dramskoj igri, kroz scenski govor ($M = 4,4$), te da djeluje podsticajno pomažući da dijete pažljivije sluša ($M = 4,37$).

Scenskom lutkom se značajno podstiče empatično, verbalno i neverbalno izražavanje ($M = 4,38$), olakšava komunikaciju vaspitač dijete ($M = 4,11$) i podstiče komunikacija s djecom s poteškoćama u govoru ($M = 4,11$).

Komunikacija je nešto manje zastupljena, ali i dalje zadovoljavajuća, kada su u pitanju povjeravanje neugodnih problema koje dijete drži u sebi ($M = 3,95$) i pri komunikaciji sa stidljivom djecom ($M = 4,17$).

Iz navedenog se može zaključiti da scenska lutka više podstiče komunikaciju u kontekstu umjetničkih aktivnosti nego preuzimanja uloga “voditeljice” aktivnosti ili “utješiteljke” (što bi takođe trebala biti njena bitna uloga).

Rezultati predstavljeni u Tabeli 10 i Tabeli 11 i njihova interpretacija ukazuju da se scenska lutka koristi za podsticanje različitih oblika i vrsta komunikacije, čime je hipoteza H₃ dokazana.

Slično je pokazalo i kvalitativno istraživanje provedeno u obliku grupnog fokus intervjua u kojem su ispitanici izrazili svoje mišljenje o tome koje aktivnosti sa scenskom lutkom najviše podstiču komunikaciju, apostrofirajući direktnu komunikaciju s lutkom, interaktivnu igru, korišćenje lutke kao posrednika, organizaciju lutkarskih predstava, te korišćenje scenske lutke kao „savjetnika.“ Navešću nekoliko izjava:

(I₁) djeca lakše komuniciraju sa lutkom, to im se dopada i to ih pokreće na aktivno sudjelovanje. Povučena i stidljiva djeca lakše komuniciraju ako im se obrati lutka direktno i spominjući njihovo ime.

(I₂) Interaktivna igra sa scenskom lutkom omogućuje djeci da razviju verbalne i neverbalne komunikacijske vještine.

(I₃) Korišćenje lutke kao "posrednika" u komunikaciji djeci pruža veću sigurnost i olakšava im izražavanje svojih ideja. Djeca se osjećaju opuštenije i slobodnije da dijele svoje misli sa lutkom. Tako sa lutkom dobijemo odgovore na pitanja koja nismo dobili u direktnom razgovoru sa djetetom.

(I₄) Organizacija lutkarskih predstava u grupi djece podstiče komunikaciju i saradnju. Djeca moraju dogovarati uloge, planirati radnju i razgovarati o idejama kako bi izveli predstavu. Korišćenje scenske lutke u različitim tematskim igrama, poput doktora, učitelja ili prodavača, može podstaknuti komunikaciju o određenim situacijama i ulogama.

(I₅) Korišćenje scenske lutke kao "problem rješavača" ili "savjetnika" može potaknuti djecu da se izraze i traže rješenja za svoje probleme. Lutka ih ohrabruje i pomaže im u procesu komunikacije. Upotreba scenske lutke u igri uloga može podstaknuti komunikaciju između djece.

S druge strane, djeca, po mišljenju i iskustvu vaspitača, najviše vole kada vaspitač pozajmljuje glas lutki, ili kada se sami užive u ulogu glumca, zato što u takvim situacijama razvijaju komunikaciju (I₁). Djeci je takođe omiljena slobodna igra sa scenskom lutkom jer im takav vid komunikacije omogućuje da koriste svoju maštu i stvaraju vlastite priče i svjetove (I₂).

Izvođenje lutkarskih predstava pred drugom djecom pruža djetetu zadovoljstvo i ponos, jer tako mogu pokazati svoje kreativne ideje i talente i ojačati samopouzdanje (I₃).

Samouvjerenost i važnost djeca postižu i u interakciji s lutkom kroz dijalog i postavljanje pitanja (I₄).

Na kraju, korišćenje scenske lutke kao "prijatelja" pruža djeci emocionalnu podršku i osjećaj sigurnosti, jer na taj način lutka postaje njihov povjerljivi saputnik (I₅).

Dobijeni rezultati su u saglasnosti sa zaključcima izvedenim u istraživanju koje je provela Karaoils (2023), u kojem su scenske lutke kombinovane sa dramskim aktivnostima sa ciljem razvoja komunikacionih aktivnosti kod predškolske djece. Naime, u tom istraživanju došlo se do zaključka da scenske lutke animiraju djecu na razgovor, potiču njihovo izražavanje i kreativnost i to na način koji im je veoma blizak. Takođe zaključci koje su izveli Kaganaga i Kalmis (Çağanağa & Kalmış, 2015) su takođe bliski zaključcima ovog rada. Kaganaga i Kalmis su pokazali da su lutke veoma privlačne i motivirajuće za predškolsku djecu, odnosno da predstavljaju efikasne alate, koji se mogu koristiti u učionicama. Djeca korišćenjem scenske lutke postaju samopouzdanija što će im svakako značiti u budućem obrazovanju, te brže i kvalitetnije razvijaju svoje komunikativne vještine, jer se osjećaju opuštenije dok razgovaraju sa lutkama, nego dok komunicaju sa odraslom osobom ili učiteljem.

4.2. Rezultati fokus grupe

U ovom dijelu rada biće prikazani i analizirani sistematizovani odgovori ispitanika dobijeni tzv. fokus grupnim intervjuom u kojem je učestvovalo 5 ispitanika. Dobijeni odgovori predstavljaju izjave ispitanika vezana za vrste scenskih lutki koje se koriste u našim predškolskim ustanovama, aktivnostim koje se provode sa scenskim lutkama, a koje su vezane za razvoj komunikacije kod djece, afinitete djece prema scenskim lutkama, te preporuke ispitanika vezane za unapređenje aktivnosti sa scenskom lutkom u funkciji razvoja govora.

Nakon upoznavanja sa ispitanicima, te upoznavanja ispitanika sa predmetom, svrhom i ciljevima istraživanja, pristupila sam grupnom fokus intervjuu koji je sadržavao četiri teme vezane za upotrebu scenske lutke kao sredstva u razvoju komunikacije.

Putem kodiranja odgovora ispitanika i u skladu sa specifičnostima istraživačkog predmeta i problema izdvojeno je četiri (4) područja i 18 kategorija sa odgovarajućim i pripadajućim dimenzijama. Izdvojena područja su: (1) Scenske lutke koje se najčešće upotrebljavaju u radu sa djecom; (2) Aktivnosti sa scenskom lutkom koje najviše podstiču komunikaciju, (3)

Aktivnosti sa scenskom lutkom za koje djeca pokazuju najveće interesovanje i (4) Preporuke za unapređenje aktivnosti sa scenskom lutkom u funkciji razvoja govora.

Nakon detaljno analiziranih izjava ispitanika o ulozi scenske lutke u funkciji komunikacije predškolske djece, te definisanih područja, kategorija i dimenzija ovog istraživanja u nastavku rada slijedi prikaz kodnog stabla.

Tabela 12. Kodno stablo: Mišljenja i stavovi ispitanika o ulozi scenske lutke u funkciji komunikacije kod predškolske djece

PODRUČJA	KATEGORIJE	DIMENZIJE
(1) Scenske lutke koje se najčešće upotrebljavaju u radu sa djecom	(1) Lutke sa štapovima (2) Ginjol lutke (3) Rukavice lutke (4) Prstne lutke (5) Kombinacija različitih vrsta scenskih lutki	• Lako se prave • Mogu da se kontrolišu pokreti glave i ruku • Može se izvršiti dramatizacija • Direktna interakcija sa djecom • Podstiču kreativnost i motoričke vještine • Visoka vidljivost • Raznolikost lutaka pruža različite mogućnosti za igru, učenje i razvoj djeteta • Djeca sama kreiraju lutke na papiru
(2) Aktivnosti sa scenskom lutkom koje najviše podstiču komunikaciju	(6) Interaktivne predstave u kojima lutke razgovaraju sa djecom (7) Korišćenje lutke kao "posrednika" u komunikaciji djeci (8) Pisanje i izvođenje priča sa scenskom lutkom, odnosno scenska lutka kao sredstvo za	• Stidljiva djeca lakše komuniciraju ako im se obrati lutka direktno spominjući njihovo ime • Razvoj verbalne i neverbalne komunikacijske vještine • U kontaktu sa lutkom djeca su otvorenija

	interpretaciju priča ili pjesama. (9) Korišćenje scenske lutke u igri uloga (10) Korišćenje scenske lutke kao "problem rješavača" ili "savjetnika"	• Lutka pruža veću sigurnost i olakšava izražavanje dječijih ideja • Podstiče dječiju kreativnost i razvija njihovu sposobnost pričanja priča • Podstiče djecu da se izraze i traže rješenja za svoje probleme • Djeca svoje misli i osjećanja izražavaju kroz dijalog sa lutkom
(3) Aktivnosti sa scenskom lutkom za koje djeca pokazuju najveće interesovanje	(11) Izvođenje lutkarskih predstava pred drugom djecom i igranje uloga s lutkom (gluma sa lutkom) (12) Slobodnu igru sa scenskom lutkom (13) Pjevanje pjesama ili izvođenju recitacija s lutkom	• Preuzimanje uloge i vođenje razgovora • Stvaranje vlastitih priča i svjetova • Rješavanje problema ili konflikata, • Pružanje osjećaja kontrole i sposobnosti donošenja odluka • Dodatna zabava i interakcija • Osjećaj važnosti • Socijalizacija i saradnja sa drugom djecom. • Identifikacija sa likom i eksperimentisanje sa različitim ulogama • Kreativnost
(4) Preporuke za unapređenje aktivnosti sa scenskom lutkom u funkciji razvoja govora	(14) Što više koristiti scensku lutku u praksi i omogućiti dostupnost lutke u svakom trenutku	• Lutka - sastavni dio pedagoškog okruženja • Saradnja, razmjena ideja i dogovor

	(15) Uključiti lutku u pričanje priča i pjevanje pjesama (16) Potaknuti djecu da samostalno izrađuju lutke ili likove te da osmisle njihove priče i dijaloge. (17) Uključiti roditelje u aktivnosti s lutkama (18) Koristiti scensku lutku kao "pomoćnika" ili "učitelja" u igrama koje podstiču jezičke vještine	• Vježba izgovora, ritma i intonacije riječi • Razvijanje sposobnosti artikulacije i izražavanja različitih zvukova. • Socijalna interakcija i razvoj govora. • Sigurnost u javnom izražavanju i razvoju samopouzdanja u govoru. • Podrška pri učenju • Podsticanje jezičkih vještina, poput učenja novih riječi, oblika ili brojeva.
--	---	--

Kodno stablo predstavlja tabelarni prikaz prethodno detaljno urađene kvalitativne analize dobijenih odgovora ispitivanih vaspitača.

Scenske lutke koje se najčešće upotrebljavaju u radu sa djecom

Prvo determinisano područje na osnovu istraživačkih pitanja i dobijenih odgovora tokom fokus grupnog intervjua bilo je koje se scenske lutke najčešće upotrebljavaju u radu s djecom u predškolskim ustanovama.

Na osnovu odgovora i diskusija ispitanika i logičke analize uočila sam da se u radu sa djecom najviše koriste štapna lutka. U nastavku teksta prikazano je nekoliko tipičnih odgovora:

[I₄] „Kada koristim lutku u radu sa djecom, uglavnom koristim lutke na štapovima jer omogućavaju visoku vidljivost tokom izvođenja predstave. Djeca mogu jasno pratiti radnju i priče. Lutke je lako napraviti, a štap je veoma praktičan za pokrete lutke.“

[I₁] „Pored ginjol lutke, često koristim i štapne lutke, jer ih mogu lako napraviti.“

(I₅) „Čak i djeca sama znaju kreirati lutke na papiru, koje zatim kačimo na štap i pravimo štapne lutke.“

Nešto manje se koristi ginjol lutke

(I₁) „Ginjol lutku najčešće koristim u radu sa djecom. S obzirom da mogu da kontrolišem pokrete glave i ruku, uz glas mogu da dočaram situaciju koju želim da prikažem i

izazovem dječiju emociju. Ako želim neku prijatnu emociju da dočaram, pokreti su laganiji, usporeniji, a moj glas tiši. Ako je u pitanju emocija straha ili ljutnje, najlakše je sa ginjol lutkom dramatizujem.“

(I₂) „Često koristim i ginjol lutke, jer imaju izražen karakter (veliki nos, istaknute oči), odmah su vizuelno prepoznatljive.“

Pojedini vaspitači u svom radu koriste i rukavice lutke, te prstne lutke.

(I₂) „Najčešće u radu sa djecom koristim rukavice lutke, koje veoma lako napravim i sama od čarapica ili krpica. Lako ih obogatim i prilagodim izgledom liku koji mi aktivnost zahtjeva. Takve lutke mi omogućavaju direktnu interakciju sa djecom. Djeca se osjećaju uključeno i imaju priliku da imitiraju pokrete i izraze lutke“.

(I₃) „Veoma često u radu sa djecom upotrebljavam prstne lutke jer djeca mogu direktno manipulirati njima. To podstiče njihovu kreativnost i fine motoričke vještine. Sada su dostupne za nabaviti i u svim likovima bajke, te djeca uživaju i samostalno da ih koriste.“

Određeni vaspitači najčešće koriste kombinacije različitih vrsta scenskih lutki kako bih prilagodila rad različitim potrebama i interesovanjima djece.

(I₅) „Upotrebljavam kombinaciju različitih vrsta scenskih lutki kako bih prilagodila rad različitim potrebama i interesovanjima djece. Raznolikost lutaka pruža različite mogućnosti za igru, učenje i razvoj djeteta.“

Aktivnosti sa scenskom lutkom koje najviše podstiču komunikaciju

Drugo determinisano područje na osnovu istraživačkih pitanja i dobijenih odgovora tokom fokus grupnog intervjua bilo je koje su to aktivnosti koje vaspitači najviše upotrebljavaju u radu s djecom u predškolskim ustanovama.

Analizom odgovora uočila sam da od aktivnosti sa scenskom lutkom koje najviše podstiču komunikaciju kod djece vaspitači najviše koriste razne vrste interaktivnih predstava:

(I₁) „Interaktivne predstave u kojima lutke razgovaraju sa djecom. Primjetila sam da djeca lakše komuniciraju sa lutkom, to im se dopada i to ih pokreće na aktivno sudjelovanje. Povučena i stidljiva djeca lakše komuniciraju ako im se obrati lutka direktno i spominjući njihovo ime.“

(I₃) „Pisanje i izvođenje priča sa scenskom lutkom podstiče dječiju kreativnost i razvija njihovu sposobnost pričanja priča. Djeca moraju jasno izražavati svoje ideje i prenijeti ih publici.

Korištenje lutke kao sredstva za interpretaciju priča ili pjesama podstiče komunikaciju o temama, likovima i porukama koje se izražavaju kroz te priče i pjesme. Djeca mogu postavljati pitanja, izražavati svoje stavove i razgovarati o tome što su naučili.“

(I4) „Organizacija lutkarskih predstava u grupi djece podstiče komunikaciju i saradnju. Djeca moraju dogovarati uloge, planirati radnju i razgovarati o idejama kako bi izveli predstavu. Često ih pustim da upravo oni sami budu nosioci predstave.“

Veoma često se scenska lutka koristi i u tzv. igri uloga. Vaspitači izjavljuju:

(I2) „Korištenje scenske lutke u igri uloga u kojoj djeca imitiraju svakodnevne situacije, poput odlaska u trgovinu ili vožnje autobusom, podstiče komunikaciju o tim situacijama i razumijevanje njihovih aspekata..“

(I4) „Korištenje scenske lutke u različitim tematskim igrama, poput doktora, učitelja ili prodavača, može podstaknuti komunikaciju o određenim situacijama i ulogama..“

Jedni vaspitači koriste scensku lutku kao "posrednika" u komunikaciji s djecom.

(I3) „Korištenje lutke kao "posrednika" u komunikaciji djeci pruža veću sigurnost i olakšava im izražavanje svojih ideja. Djeca se osjećaju opuštenije i slobodnije da dijele svoje misli sa lutkom. Tako sa lutkom dobijemo odgovore na pitanja koja nismo dobili u direktnom razgovoru sa djetetom.“

A neki drugi opet kao "problem rješavača" ili "savjetnika".

(I5) „Korištenje scenske lutke kao "problem rješavača" ili "savjetnika" može potaknuti djecu da se izraze i traže rješenja za svoje probleme. Lutka ih ohrabruje i pomaže im u procesu komunikacije. Upotreba scenske lutke u igri uloga može podstaknuti komunikaciju između djece. Djeca moraju razgovarati, pregovarati i surađivati kako bi razvila priču i igrala uloge.“

Aktivnosti sa scenskom lutkom za koje djeca pokazuju najveće interesovanje

Treće determinisano područje na osnovu istraživačkih pitanja i dobijenih odgovora tokom fokus grupnog intervjua bilo je koje su to aktivnosti sa scenskom lutkom za koje djeca pokazuju najveće interesovanje. Analizom odgovora sam zaključila da je djeci najomiljenije izvođenje lutkarskih predstava, i to najviše onih u kojoj su sama u situaciji da glume. Neki od odgovora vaspitačica koji potkrepljuju navedeni nalaz su sljedeći:

(I1) „Pored predstava koje prikazuje vaspitač, gdje vaspitač pozajmljuje glas lutki, djeca mnogo vole da budu glumci i da oni preuzmu ulogu i vode razgovor. Česta je situacija

da je teško odabrati dijete, jer svi žele da glume. Tokom govornih radionica djeca rado odgovaraju na postavljena pitanja od strane lutke.“

(I₃) „Izvođenje lutkarskih predstava pred drugom djecom pruža zadovoljstvo i ponos jer mogu pokazati svoje kreativne ideje i talente..“

(I₅) „Igranje uloga s lutkom im omogućava da se identifikuju s likom i eksperimentiraju s različitim ulogama i osobinama.“

Djeca takođe vole slobodnu igru sa scenskom lutkom. Evo nekih odgovora ispitnika:

(I₂) „Djeca najviše vole slobodnu igru sa scenskom lutkom jer im omogućava da koriste svoju maštu i stvaraju vlastite priče i svjetove.

Korištenje scenske lutke djeci često služi za rješavanje problema ili konflikata, pruža im osjećaj kontrole i sposobnosti donošenja odluka. Lutka im pomaže da se nose s teškim situacijama na kreativan način.”

Uočava se da djeca koriste lutku kao „prijatelja“.

(I₅) „Korištenje scenske lutke kao "prijatelja" pruža djeci emocionalnu podršku i osjećaj sigurnosti. Lutka postaje njihov povjerljivi saputnik..“

Ili da im koristi pri pjevanju pjesama ili izvođenju recitacija.

(I₃) „Djeca uživaju u pjevanju pjesama ili izvođenju recitacija s lutkom jer to daje dodatnu zabavu i interakciju.”

Preporuke za unapređenje aktivnosti sa scenskom lutkom u funkciji razvoja govora

Četvrto, i posljednje, determinisano područje na osnovu istraživačkih pitanja i dobijenih odgovora tokom fokus grupnog intervjuja odnosilo se na preporuke vaspitača za unapređenje aktivnosti sa scenskom lutkom u funkciji razvoja govora. Analizom preporuka sam zaključila da se svi ispitanici slažu da se scenska lutka treba što više koristiti u praksi, te da s tim u vezi scenska lutka treba djeci biti dostupna u svakom trenutku:

(I₁) „Kako igranje i učenje uz lutku daje sigurnost djeci, treba ih što više koristiti u praksi.

(I₂) „Djeci lutka treba biti dostupna u svakom momentu, ona treba da je sastavni dio pedagoškog okruženja, kako bi ih djeca koristila u učećim aktivnostima, slobodnim aktivnostima i igrama uloga.”

(I₃) „Organizujte grupne aktivnosti u kojima će djeca s lutkama komunicirati i međusobno razgovarati, čime će se podsticati socijalna interakcija i razvoj govora.“

Preporuka je da treba uključiti lutku u “pričanje priča” i “pjevanje pjesama”, te da imitiraju glasove i zvukove različitih likova koje lutka može predstavljati.“

(I₂) „Uključite lutku u pričanje priča i pjevanje pjesama. To će djeci pružiti priliku da vježbaju izgovor, ritam i intonaciju riječi.

Podstičite djecu da imitiraju glasove i zvukove različitih likova koje lutka može predstavljati.“

Preporuka ispitanika odnosi se i na potrebu podsticanja i animiranja djece da samostalno izrađuju lutke ili likove, da osmisle njihove priče i dijaloge.

(I₄) „Potaknite djecu da samostalno izrađuju lutke ili likove te da osmisle njihove priče i dijaloge. To će ih podstaknuti na kreativnost i razvoj priče iz vlastite perspektive“

Jedna od preporuka je u vezi uključivanja roditelje u aktivnosti s lutkama.

(I₄) „Uključite roditelje u aktivnosti s lutkama. Možete organizovati posebne događaje, poput lutkarskih predstava ili radionica, na kojima će djeca pokazati svoje vještine govora s lutkama i podijeliti ih s roditeljima.“

Prepoznato je kao potrebno da se scenska lutka koristi kao "pomoćnik" ili "učitelj" u igrama koje podstiču jezičke vještine.

(I₅) „Koristite scensku lutku kao "pomoćnika" ili "učitelja" u igrama koje podstiču jezičke vještine, poput učenja novih riječi, oblika ili brojeva. Lutka može postavljati pitanja i pružati podršku djeci u učenju.“

ZAKLJUČAK

Upotreba scenske lutke kao vaspitno-obrazovnog sredstva u razvoju socijalnih kompetencija u predškolskom vaspitanju i obrazovanju već dugo je poznata i podržana brojnim prethodnim istraživanjima. Sveukupno, scenska lutka je višestruko korisno sredstvo koje se može primjenjivati u različitim kontekstima kao što su posmatranje, igra, komunikacija i dramske aktivnosti. Njena interaktivnost djeluje duboko na razvoj djeteta, obuhvatajući i intelektualne i emocionalne aspekte, te podstiče stvaralačke sposobnosti, uključujući razvoj komunikacijskih vještina. Kroz scensku lutku, dijete spontano i direktno izražava svoj intimni doživljaj svijeta.

U predškolskim ustanovama, proces komunikacije predstavlja kompleksan niz interakcija između različitih aktera kao što su djeca, roditelji i vaspitači. Njihova zajednička svrha je podrška sveobuhvatnom razvoju predškolskog djeteta, uzimajući u obzir njegove jedinstvene sposobnosti, potencijale, potrebe, specifičnosti i interese. U tom kontekstu, scenska lutka se ističe kao jedan od najraširenijih i najučinkovitijih "alata" za uspostavljanje komunikacije između ovih aktera.

Za potrebe istraživanja u ovom radu, relevantni podaci su prikupljeni putem upitnika "Scenska lutka kao alat za podsticanje komunikacije kod predškolske djece", specijalno konstruisanog za ovu svrhu, kao i putem fokus grupnih intervjuva. Struktura upitnika se sastoji iz dva osnovna dijela. Prvi dio se odnosi na osnovne opšte informacije o ispitanicima, kao što su vrsta završenog fakulteta (državni, privatni), starosna dob, staž i pol. Drugi dio upitnika sadrži ukupno 40 ajtema koji koriste petostepenu Likertovu skalu. Vaspitači biraju jedan od pet mogućih odgovora koji se kreću od "Potpuno se ne slažem" do "Potpuno se slažem".

Instrument ima izuzetno visoku relijabilnost (pouzdanost, unutrašnju konzistentnost), jer izračunati Alfa Crombah koeficijent za pomenutih 40 ajtema iznosi 0,994.

U fokus grupnom intervjuu učestvovalo je 5 ispitanika.

Uzorak istraživanja su sačinjavali vaspitači Centra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje Banja Luka, 125 vaspitača za kvantitativno istraživanje, te 5 vaspitača za kvalitativno istraživanje.

S obzirom na postavljene ciljeve istraživanja i analizu prikupljenih rezultata, moguće je izvesti sljedeće zaključke:

Rezultati ovog istraživanja snažno podupiru pozitivan stav ispitanika prema korištenju scenske lutke u radu s djecom, što je potkrijepljeno statističkim analizama ($M = 3,9696$, označava visok stepen afirmativnog slaganja).

Stavovi ispitanika ukazuju na širok spektar prednosti korištenja scenske lutke. Većina se slaže da je lako primjenjiva u svakodnevnom radu sa djecom (82,40%), da poboljšava kvalitet rada u grupi (85,6%), te da je korisna u razvoju kreativnosti kod djece, posebno kroz scenski govor (91,20%). Ispitanici takođe ističu da scenska lutka pomaže oslobađanju djece od straha i osude te im pruža osjećaj sigurnosti i podrške (78,40%). Osim toga, primijećeno je da scenska lutka opušta djecu i smanjuje stres (86,40%), smanjujući agresivnost u komunikaciji (79,20%). Takođe, veći broj ispitanika smatra da scenska lutka podstiče saradnju i timski rad (92,00%), lako uključuje predškolsku djecu u igru oponašajući njen govor (93,60%), te razvija sposobnost slušanja kod djece (92,80%). Njena uloga u razvoju scenskog govora i dikcije je istaknuta (92,00%), a primjećuje se da djeci omogućava samopouzdanje izražavanje pred publikom (88,80%) i lakše savladavanje straha od javnog nastupa (91,20%).

Dalje analize pokazuju da nema statistički značajne povezanosti između godina staža ili starosti vaspitača i zastupljenosti upotrebe scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije. Međutim, primijećeno je da postoji statistički značajna razlika kod upotrebe scenske lutke u odnosu na visokoškolsku ustanovu koju su vaspitači završili, gdje vaspitači koji su završili državne fakultete naglašenije koriste scensku lutku u funkciji razvoja komunikacije od onih koji su završili privatne fakultete.

Što se tiče različitih načina upotrebe scenske lutke, rezultati pokazuju da ona najviše podstiče komunikaciju kroz interaktivne dramske igre i podsticanje djece da pretoče maštovite ideje u govor ($M = 4,50$). Suprotno tome, scenska lutka ima manje uloge u preuzimanju aktivnosti "voditeljice" ili "utješiteljke" ($M = 2,82$).

Rezultati istraživanja otkrivaju da vaspitači najviše koriste scensku lutku u uvodnom dijelu aktivnosti, što je potvrdilo 67,2% ispitanika. Nadalje, istraživanje je ukazalo na izvrsne komunikacijske rezultate koje scenska lutka postiže kroz dramske igre ($M = 4,4$), te kada djeluje kao podsticaj, pomažući djetetu da pažljivije sluša ($M = 4,37$).

Scenska lutka igra značajnu ulogu u podsticanju različitih oblika izražavanja, uključujući empatično, verbalno i neverbalno izražavanje ($M = 4,38$). Osim toga, istraživanje je otkrilo da scenska lutka olakšava komunikaciju između vaspitača i djeteta ($M = 4,11$), kao i komunikaciju s djecom koja imaju poteškoće u govoru ($M = 4,11$).

Kada je riječ o situacijama koje zahtijevaju dublje razumijevanje i povjerenje, poput kada dijete povjerava svoje neugodne probleme ili pri komunikaciji sa stidljivom djecom,

rezultati pokazuju nešto nižu komunikacijsku ocjenu, ali i dalje pozitivnu ($M = 3,95$ i $4,17$, redom).

Na temelju dobijenih rezultata, može se zaključiti da scenska lutka ima veći uticaj na komunikaciju u kontekstu umjetničkih aktivnosti nego na preuzimanje uloge “voditeljice” aktivnosti ili uloge” utješiteljke”, što bi takođe trebala biti jedna od njenih važnih uloga.

Kao najefikasnije aktivnosti za upotrebe scenske lutke u podsticanju komunikacije predškolske djece apostrofirane su dramska igra i uopšteno sve dramske aktivnosti, posebno interaktivne predstave u kojima lutke “razgovaraju” sa djecom, te korištenje scenske lutke u različitim tematskim igrama, poput doktora, učitelja ili prodavača.

Preporuke koje su proizašle iz istraživanja usmjerene su prema praktičnim koracima za unapređenje korištenja scenske lutke kao sredstva za podsticanje komunikacije kod predškolske djece:

1. Dostupnost scenske lutke: Scenska lutka treba biti lako dostupna djeci u svakom trenutku kako bi je mogli koristiti u raznim aktivnostima, od slobodne igre do formalnih vaspitno-obrazovnih aktivnosti.

2. Uključivanje u pričanje priča i pjevanje: Integrisanje scenske lutke u pričanje priča i pjevanje pjesama omogućava djeci da razvijaju govorni izraz, ritam i intonaciju riječi na kreativan način.

3. Organizacija lutkarskih predstava: Češće organizovanje lutkarskih predstava omogućava djeci da izvedu svoje priče pred drugima, jačajući njihovo samopouzdanje u javnom izražavanju.

4. Imitacija glasova i zvukova: Podsticanje djece da imitiraju različite glasove i zvukove likova koje predstavljaju lutkom doprinosi razvoju artikulacije i izražavanja različitih zvukova.

5. Samostalna kreacija lutaka i priča: Podsticanje djece da samostalno izrađuju lutke i osmišljavaju priče i dijaloge razvija njihovu kreativnost i sposobnost stvaranja priča iz vlastite perspektive.

Moje istraživanje je pokazalo da scenska lutka ima značajan potencijal za podsticanje komunikacije među predškolskom djecom, te su proizašle konkretne preporuke za njeno efikasno korištenje u vaspitno - obrazovnom radu.

5. LITERATURA

- Ayres, L. (2008). Semi-Structured Interview. *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. SAGE Publications.
- Bastašić, Z. (1990). *Lutka ima srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bastašić, Z. (2014). Scenska lutka u psihoterapiji. *Etnološka istraživanja*, 18, 19-31.
- Belić, B. i Cincović, M. (2020). *Metode naučnog rada*. Novi Sad: Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Biljan-August, M., Pivac, S. & Stambu, A. (2009). *Uporaba statistike u ekonomiji*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Bojović, D. (2010). *Više od igre – dramski metod u radu sa decom*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Bojović, D. (2015). *Više od igre – Svijet u meni*. Split: Harfa.
- Bojović, D. (2017). Vreme je za dramski metod – pozitivna praksa u Srbiji. *Dramski odgoj*, 17, 12-15.
- Broggini, W. (1995). *La magia del burattino*. Bergamo: Edizioni Junior.
- Çağanağa, Ç. & Kalmış, A. (2015). The Role of Puppets in Kindergarten Education in Cyprus. *Open Access Library Journal*, 2, 1-9.
- Cvjetićanin, S., Branković, N. & Bošnjak, M. (2008). Umetnost i priroda u metodi scenske komunikacije u nastavi sveta oko nas. *Umetnost u metodama nastave*, 295-302. Jagodina.
- Dimitrijević, D. (2017). Aplikativnost metoda scenske komunikacije u nastavi srpskog jezika i književnosti. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 8(2), 189-201.
- Đurić, S. i Popović-Čitić, B. (2009). Primena fokus-grupnog intervjua u istraživanjima dece i mladih. *Istraživanja u specijalnoj pedagogiji*, 397-415. Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura*. Zagreb: Ekološki glasnik.
- Goldstein, R. T., Stutesman, M. i Thompson, B. (2022). Moving with puppets: Preschool children's gesture with puppets during pretense. *Cognitive Development*, 6, 101-198.
- Hicela, I. (2005). Lutka u razvoju djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 40, 6-11.
- Jahn, M. (2001). Narrative Voice and Agency in Drama: Aspects of a Narratology of
- Kamenov, E. i Spasojević, P. (2008). *Predškolska pedagogija*. Istočno Sarajevo: Univerzitet u Istočnom Sarajevu. Bijeljina: Pedagoški fakultet u Bijeljini.

- Karaoils, O. (2023). Being with a Puppet: Literacy through Experiencing Puppetry and Drama with Young Children. *Education Sciences*, 13, 291-303.
- Kovačević, T. i Isaković, L.J. (2019). Oblici neverbalne i verbalne komunikacije gluve i negluve djece predškolskog uzrasta. *Baština*, 49, 433-454. Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Košničar, S. (2002). *Scenska umetnost*. Novi Sad: Zmaj.
- Kroflin, L. (2011). Upotreba lutke u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika. *Lahor - Članci i rasprave*, 2, 12, 197-209.
- Kukić, S. i Rudelj, S. (2015). Multigram kao instrument prikupljanja empirijskih podataka za znanstveno zaključivanje tehnikom skaliranja. *Media, culture and public relations*, 6(1), str. 7-16.
- Ladika, Z. (1983). *Dramske igre*. Zagreb: Savez društva "Naša djeca".
- Lazić, R. (2007). *Kultura lutkarstva*, Beograd: Foto Futura.
- Luen, L. C. (2021). Puppetry activities in early childhood programmes. *Southeast Asia Early Childhood Journal (Special Issue)*, 10, 89-96.
- Majaron, E. (2004). Lutka – idealni spoj didaktičkih ciljeva. U: Lazić, R. (ur.) *Svetsko lutkarstvo* Beograd: Foto Fortuna.
- Milić, V. (1996). *Sociološki metod*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Milovanović, B. (2019). Dramski metod u razvoju govora dece predškolskog uzrasta, *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta*, 13, 187-199. Leposavić: Učiteljski fakultet.
- Miljević, M. (2007). *Metodologija naučnog rada*. Pale: Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Mićović, P. (2009). Komunikacija. *Zdravstvena zaštita*, 6, 75 – 85.
- Mojić, D. (2013). Kvalitetna pedagoška komunikacija u funkciji uspostavljanja partnerstva predškolske ustanove i porodice. *Nova škola*, 8(11), 336-351.
- Pavić, Ž. (2011). *Etika i poslovne komunikacije*. Beograd: Univerzitet Singidunum.
- Perić-Kraljik, M. (2009). *Dramske igre za djecu predškolske dobi*. Osijek: Sveučilište "Josipa Jurja Strossmayera".
- Podbevšek, K. (1994). Od dramskog teksta do scenskog govora. *Govor*, 9, 75-82.
- Pokrivka, V. (1985). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
- Remer, D. & Tzuriel, D. (2015). I Teach Better with the Puppet - Use of Puppet as a Mediating Tool in Kindergarten Education – an Evaluation. *American Journal of Educational Research*, 3(3), 356-365.

- Rosenberg, M. (2006). *Nenasilna komunikacija*. Osijek: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava.
- Skoko, B. i Benković, V. (2009). Znanstvena mogućnost fokus grupa – mogućnosti i načini primjene. *Politička misao*, 46(3), 217-236.
- Slunjski, E. (2013) *Kako djetetu pomoći da (p)ostane kreativno i izražava se jezikom umjetnosti: priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje*. Zagreb: Element.
- Stanković - Janković T. (2016). U susret djetetu nenasilnom komunikacijom, *Naša škola*, 1-2, 125 -136.
- Suzić, N. (2006). Neverbalna pedagoška komunikacija. *Razvijanje komunikacionih kompetencija*, 149-161. Jagodina: Pedagoški fakultet u Jagodini. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Šindić, A. (2016). *Upoznavanje predškolske djece s okolinom i društvenom sredinom*. Laktaši: Grafomark.
- Vivodinac, Ž. (2008). *Djeca suradnici*. Školski vjesnik, 57, 153-163.
- Vukonić-Žunić, J. i Delaš, B. (2006). *Lutkarski medij u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Županić-Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam International.

TABELE I DIJAGRAMI

Tabele

Tabela 1. Starosna dob ispitanika.....	27
Tabela 2. Radno iskustvo ispitanika.....	28
Tabela 3. Završen fakulteta ispitanika	29
Tabela 4. Afirmativni stavovi vaspitača prema upotrebi scenske lutke.....	31
Tabela 5. Afirmativni stavovi vaspitača u vezi korištenja scenske lutke.....	34
Tabela 6. Kolmogorov – Smirnov test	36
Tabela 7. Upotreba scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godina staža.....	37
Tabela 8. Upotreba scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i godine starosti	38
Tabela 9. Upotreba scenske lutke u funkciji razvoja komunikacije i visokoškolske ustanove koju su vaspitači završili	39
Tabela 10. Upotreba scenske lutke za podsticanje različitih oblika i vrsta komunikacije	40
Tabela 11. Uloga scenske lutke u vaspitno -obrazovnom procesu.....	44
Tabela 12. Kodno stablo: Mišljenja i stavovi ispitanika o ulozi scenske lutke u funkciji komunikacije kod predškolske djece	48

Grafikoni

Grafikon 1. Starosna dob ispitanika u procentima.....	27
Grafikon 2. Radno iskustvo ispitanika u procentima.....	28
Grafikon 3. Završen fakultet ispitanika u procentima	29
Grafikon 4. Vodeća uloga scenske lutke	43

6. PRILOZI

Prilog 1. UPITNIK

SCENSKA LUTKA KAO ALAT ZA PODIZANJE RAZINE KOMUNIKACIJE KOD PREDŠKOLSKE DJECE

Dragi kolege,

Molim Vas da pažljivo pročitate svako pitanje/ tvrdnju, zatim se odlučite za odgovor. Anketa je anonimna. Zato bih Vas molila da odgovorite spontano i iskreno kako bi rezultati istraživanja bili relevantni. U drugom dijelu ankete bitno je da se odlučite za stepen Vašeg slaganja sa ponuđenom tvrdnjom.

Potrebno je da zaokružite broj koji odgovara stepenu Vašeg slaganja i to: 1-potpuno se ne slažem; 2-uglavnom se ne slažem; 3-osrednje se slažem; 4-uglavnom se slažem; 5-potpuno se slažem.

Anketa je anonimna i služi u svrhu odbrane master rada.

Unaprijed se zahvaljujem!

Molim Vas da ovdje odgovor zaokružite!

Završen fakultet:

1. Filozofski fakultet B.Luka
2. NUBL
3. Drugo_____

Godine starosti:

1. Ispod 30
2. 30-40
3. 40-50
4. iznad 50

Godine staža:

1. Do 10
2. 10-20

3. 20-30
4. Preko 30

Pol:

1. M
2. Ž

SCENSKA LUTKA KAO ALAT ZA PODIZANJE NIVOA KOMUNIKACIJE KOD PREDŠKOLSKJE DJECE

Stavovi		Potpuno se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Osrednje se slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
1.	Scensku lutku rado koristim u radu sa djecom	1	2	3	4	5
2.	Nedostatak vremena je razlog zbog kojeg često ne koristim scensku lutku	1	2	3	4	5
3.	Nedostatak resursa (lutka, kostim, pozornica) je razlog zbog kojeg ne koristim lutku često	1	2	3	4	5
4.	Djeca nisu zainteresovana za scensku lutku pa je ne koristim često	1	2	3	4	5
5.	Roditelji nisu zainteresovani za scensku lutku, pa je ne koristim često	1	2	3	4	5

6.	Smatram da scenska lutka nije korisna u radu sa djecom	1	2	3	4	5
7.	Bojim se da neću biti dobar/a u upotrebi scenske lutke, pa je ne koristim	1	2	3	4	5
8.	Scenska lutka je lako primjenjiva u svakodnevnom radu sa djecom	1	2	3	4	5
9.	Scenska lutka poboljšava kvalitet rada u grupi	1	2	3	4	5
10.	Scensku lutku najviše koristim u uvodnom dijelu aktivnosti	1	2	3	4	5
11.	Scenska lutka mi služi da vodi čitavu aktivnost umjesto mene	1	2	3	4	5
12.	Pomoću scenske lutke iniciram razgovor tokom aktivnosti koju vodim	1	2	3	4	5
13.	Scenska lutka podstiče razvoj komunikacije među djecom tokom dramske igre	1	2	3	4	5
14.	Scenska lutka olakšava komunikaciju između mene i djeteta koje ima neki problem	1	2	3	4	5
15.	Scenska lutka mi služi da doprem do djeteta koje je u procesu adaptacije i da	1	2	3	4	5

	započnem razgovor sa njim					
16.	Scenska lutka mi je dobar posrednik pri komunikaciji sa stidljivom i zatvorenom djecom	1	2	3	4	5
17.	Scensku lutku koristim da podstaknem spontanu komunikaciju između mene i djece koja imaju poteškoće u govoru	1	2	3	4	5
18.	Djelotvornost scenskih lutki u podsticanju komunikacije zavisi od vrste lutki	1	2	3	4	5
19.	Smatram da bi bilo korisno organizovati dodatnu obuku za upotrebu scenske lutke zbog značaja koji ona ima u radu	1	2	3	4	5
20.	Aktivnost u kojoj se koristi scenska lutka naglašeno motiviše djecu pri komunikaciji i unapređuje je	1	2	3	4	5
21.	Scenska lutka može da pomogne u razvijanju mašte kod djece te da se mašta pretoči u riječi	1	2	3	4	5
22.	Scenska lutka može biti efikasna pri razvijanju	1	2	3	4	5

	društvenih vještinama kod djece u kontekstu međusobne interakcije i komunikacije, pažljivog praćenja sagovornika i govora kad na dijete dođe red					
23.	Scenska lutka je korisna u razvijanju kreativnosti kod djece iskazane i putem scenskog govora	1	2	3	4	5
24.	Scenska lutka može poslužiti pri razvoju empatije kod djece, te empatičnog verbalnog i neverbalnog izražavanja	1	2	3	4	5
25.	Scenska lutka može biti korisna u rješavanju konflikta među djecom	1	2	3	4	5
26.	Djeca se osjećaju ugodnije povjeravati se pred lutkom nego pred drugom djecom ili odraslom osobom ako imaju neki problem	1	2	3	4	5
27.	Scenska lutka oslobađa dijete straha i osude, te pruža osjećaj sigurnosti i podrške	1	2	3	4	5
28.	Scenska lutka opušta djecu i smanjuje stres	1	2	3	4	5

29.	Djeca su manje agresivna u komunikaciji sa scenskom lutkom	1	2	3	4	5
30.	Scenska lutka pomaže djeci da se uključe u pričanje priča	1	2	3	4	5
31.	Upotreba scenske lutke poboljšava verbalnu i neverbalnu komunikaciju među djecom	1	2	3	4	5
32.	Scenska lutka može biti korisna u podsticanju saradnje i timskog rada kod djece	1	2	3	4	5
33.	Predškolska djeca se veoma lako uključuju u igru sa scenskom lutkom oponašajući njen govor	1	2	3	4	5
34.	Upotreba scenske lutke može pomoći djeci da se bolje nose sa emocionalnim izazovima i da izražavaju svoje emocije verbalnim i neverbalnim putem	1	2	3	4	5
35.	Scenska lutka podstiče djecu da sagledaju problem iz drugog ugla, kroz <i>oči lutke</i> i tako razvijaju metakogniciju i empatiju	1	2	3	4	5
36.	Upotreba scenske lutke može pomoći djeci da	1	2	3	4	5

	poboljšaju i usavrše svoje komunikacijske vještine					
37.	Aktivnosti sa scenskom lutkom razvijaju sposobnost slušanja drugih kod djece	1	2	3	4	5
38.	Scenska lutka je jedan od najboljih rekvizita kojima se podstiče scenski govor i svi elementi dikcije	1	2	3	4	5
39.	Aktivnosti sa scenskom lutkom omogućavaju vježbanje samopouzdanog govora pred publikom	1	2	3	4	5
40.	Aktivnosti sa scenskom lutkom omogućavaju lakše savladavanje straha od javnog nastupa	1	2	3	4	5

Prilog 2. Upitnik „SCENSKA LUTKA KAO ALAT ZA PODIZANJE NIVO
KOMUNIKACIJE KOD PREDŠKOLSKJE DJECE“ sa zbiorovima odgovora ispitanika

SCENSKA LUTKA KAO ALAT ZA PODIZANJE NIVO
KOMUNIKACIJE KOD PREDŠKOLSKJE DJECE

		Potpuno se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Osrednje se slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
1.	Scensku lutku rado koristim u radu sa djecom	4	5	18	47	51
2.	Nedostatak vremena je razlog zbog kojeg često ne koristim scensku lutku	18	25	34	38	10
3.	Nedostatak resursa (lutka, kostim, pozornica) je razlog zbog kojeg ne koristim lutku često	23	12	30	43	17
4.	Djeca nisu zainteresovana za scensku lutku pa je ne koristim često	70	43	10	2	0
5.	Roditelji nisu zainteresovani za scensku lutku, pa je ne koristim često	71	36	11	5	2
6.	Smatram da scenska lutka nije korisna u radu sa djecom	102	18	2	2	1

7.	Bojim se da neću biti dobar/a u upotrebi scenske lutke, pa je ne koristim	68	43	8	6	0
8.	Scenska lutka je lako primjenjiva u svakodnevnom radu sa djecom	1	2	19	47	56
9.	Scenska lutka poboljšava kvalitet rada u grupi	1	0	17	47	60
10.	Scensku lutku najviše koristim u uvodnom dijelu aktivnosti	2	5	34	62	22
11.	Scenska lutka mi služi da vodi čitavu aktivnost umjesto mene	13	38	39	29	6
12.	Pomoću scenske lutke iniciram razgovor tokom aktivnosti koju vodim	1	1	26	69	28
13.	Scenska lutka podstiče razvoj komunikacije među djecom tokom dramske igre	0	0	12	51	62
14.	Scenska lutka olakšava komunikaciju između mene i djeteta koje ima neki problem	1	2	21	59	42
15.	Scenska lutka mi služi da doprem do djeteta koje je u procesu adaptacije i da	1	2	30	49	43

	započnem razgovor sa njim					
16.	Scenska lutka mi je dobar posrednik pri komunikaciji sa stidljivom i zatvorenom djecom	0	1	21	59	44
17.	Scensku lutku koristim da podstaknem spontanu komunikaciju između mene i djece koja imaju poteškoće u govoru	0	3	27	52	43
18.	Djelotvornost scenskih lutki u podsticanju komunikacije zavisi od vrste lutki	2	14	41	55	13
19.	Smatram da bi bilo korisno organizovati dodatnu obuku za upotrebu scenske lutke zbog značaja koji ona ima u radu	2	5	22	40	56
20.	Aktivnost u kojoj se koristi scenska lutka naglašeno motiviše djecu pri komunikaciji i unapređuje je	0	0	13	57	55
21.	Scenska lutka može da pomogne u razvijanju mašte kod djece te da se mašta pretoči u riječi	0	1	5	49	70

22.	Scenska lutka može biti efikasna pri razvijanju društvenih vještina kod djece u kontekstu međusobne interakcije i komunikacije, pažljivog praćenja sagovornika i govora kad na dijete dođe red	0	0	14	51	60
23.	Scenska lutka je korisna u razvijanju kreativnosti kod djece iskazane i putem scenskog govora	5	0	11	47	67
24.	Scenska lutka može poslužiti pri razvoju empatije kod djece, te empatičnog verbalnog i neverbalnog izražavanja	1	2	11	45	66
25.	Scenska lutka može biti korisna u rješavanju konflikta među djecom	1	2	15	49	58
26.	Djeca se osjećaju ugodnije povjeravati se pred lutkom nego pred drugom djecom ili odraslom osobom ako imaju neki problem	1	3	34	50	37
27.	Scenska lutka oslobađa dijete straha i osude, te pruža osjećaj sigurnosti i podrške	0	3	24	63	35

28.	Scenska lutka opušta djecu i smanjuje stres	0	1	16	58	50
29.	Djeca su manje agresivna u komunikaciji sa scenskom lutkom	0	3	23	64	35
30.	Scenska lutka pomaže djeci da se uključe u pričanje priča	0	0	6	59	60
31.	Upotreba scenske lutke poboljšava verbalnu i neverbalnu komunikaciju među djecom	0	1	14	54	56
32.	Scenska lutka može biti korisna u podsticanju saradnje i timskog rada kod djece	0	1	9	67	48
33.	Predškolska djeca se veoma lako uključuju u igru sa scenskom lutkom oponašajući njen govor	0	0	8	61	56
34.	Upotreba scenske lutke može pomoći djeci da se bolje nose sa emocionalnim izazovima i da izražavaju svoje emocije verbalnim i neverbalnim putem	0	1	13	68	43
35.	Scenska lutka podstiče djecu da sagledaju	0	3	22	58	42

	problem iz drugog ugla, kroz <i>oči lutke</i> i tako razvijaju metakogniciju i empatiju					
36.	Upotreba scenske lutke može pomoći djeci da poboljšaju i usavrše svoje komunikacijske vještine	0	1	7	69	48
37.	Aktivnosti sa scenskom lutkom razvijaju sposobnost slušanja drugih kod djece	1	1	7	66	50
38.	Scenska lutka je jedan od najboljih rekvizita kojima se podstiče scenski govor i svi elementi dikcije	0	1	9	59	56
39.	Aktivnosti sa scenskom lutkom omogućavaju vježbanje samopouzdanog govora pred publikom	0	0	14	53	58
40.	Aktivnosti sa scenskom lutkom omogućavaju lakše savladavanje straha od javnog nastupa	5	0	11	54	64

Prilog 3. PITANJA ZA FOKUS GRUPU

1. Koje vrste scenske lutke najčešće upotrebljavaš u radu sa djecom? Zašto?
2. Koje aktivnosti sa scenskom lutkom najviše vole djeca? Zašto?
3. Koje aktivnosti koje realizujete sa scenskom lutkom najviše podstiču komunikaciju? Zašto?
4. Koje su Vaše preporuke za unapređenje aktivnosti sa scenskom lutkom u funkciji razvoja govora?

Prilog 4. ODGOVORI ISPITANIKA FOKUS GRUPE

1. Koje vrste scenske lutke najčešće upotrebljavaš u radu sa djecom? Zašto?	
ISPITANIK	MIŠLJENJE
I ₁	Ginjol lutku najčešće koristim u radu sa djecom. S obzirom da mogu da kontrolišem pokrete glave i ruku, uz glas mogu da dočaram situaciju koju želim da prikažem i izazovem dječiju emociju. Ako želim neku prijatnu emociju da dočaram, pokreti su laganiji, usporeniji a moj glas tiši. Ako je u pitanju emocija straha ili ljutnje, najlakše je sa ginjol lutkom dramatizujem. Pored ginjol lutke, često koristim i štapne lutke, jer ih mogu lako napraviti.
I ₂	Najčešće u radu sa djecom koristim rukavice lutke, koje veoma lako napravim i sama od čarapica ili krpica. Lako ih obogatim i prilagodim izgledom liku koji mi aktivnost zahtjeva. Takve lutke mi omogućavaju direktnu interakciju sa djecom. Djeca se osjećaju uključeno i imaju priliku da imitiraju pokrete i izraze lutke. Često koristim i ginjol lutke, jer imaju izražen karakter (veliki nos, istaknute oči), odmah su vizuelno prepoznatljive.
I ₃	Veoma često u radu sa djecom upotrebljavam prstne lutke jer djeca mogu direktno manipulirati njima. To podstiče njihovu kreativnost i fine motoričke vještine. Sada su dostupne za nabaviti i u svim likovima bajke, te djeca uživaju i samostalno da ih koriste.

I ₄	Kada koristim lutku u radu sa djecom, uglavnom koristim lutke na štapovima jer omogućavaju visoku vidljivost tokom izvođenja predstave. Djeca mogu jasno pratiti radnju i priče. Lutke je lako napraviti, a štap je veomoma praktičan za pokrete lutke.
I ₅	Upotrebljavam kombinaciju različitih vrsta scenskih lutki kako bih prilagodila rad različitim potrebama i interesovanjima djece. Raznolikost lutaka pruža različite mogućnosti za igru, učenje i razvoj djeteta. Čak i djeca sama znaju kreirati lutke na papiru, koje zatim kačimo na štap i pravimo štapne lutke.
2. Koje aktivnosti sa scenskom lutkom najviše podstiču komunikaciju? Zašto?	
I ₁	Interaktivne predstave u kojima lutke razgovaraju sa djecom. Primjetila sam da djeca lakše komuniciraju sa lutkom, to im se dopada i to ih pokreće na aktivno sudjelovanje. Povučena i stidljiva djeca lakše komuniciraju ako im se obrati lutka direktno i spominjući njihovo ime.
I ₂	Interaktivna igra sa scenskom lutkom omogućava djeci da razviju verbalne i neverbalne komunikacijske vještine. Djeca mogu postavljati pitanja, odgovarati na njih, izražavati svoje misli i osjećanja kroz dijalog sa lutkom. U kontaktu sa lutkom su djeca otvorenija i slobodnija. Korištenje scenske lutke u igri uloga u kojoj djeca imitiraju svakodnevne situacije, poput odlaska u trgovinu ili vožnje autobusom, podstiče komunikaciju o tim situacijama i razumijevanje njihovih aspekata.
I ₃	Korištenje lutke kao "posrednika" u komunikaciji djeci pruža veću sigurnost i olakšava im izražavanje svojih ideja. Djeca se osjećaju opuštenije i slobodnije da dijele svoje misli sa lutkom. Tako sa lutkom dobijemo odgovore na pitanja koja nismo dobili u direktnom razgovoru sa djetetom. Pisanje i izvođenje priča sa scenskom lutkom podstiče dječiju kreativnost i razvija njihovu sposobnost pričanja priča. Djeca moraju jasno izražavati svoje ideje i prenijeti ih publici. Korištenje lutke kao sredstva za interpretaciju priča ili pjesama podstiče komunikaciju o temama, likovima i porukama koje se izražavaju kroz te priče i pjesme. Djeca mogu postavljati pitanja, izražavati svoje stavove i razgovarati o tome što su naučili.
I ₄	Organizacija lutkarskih predstava u grupi djece podstiče komunikaciju i saradnju. Djeca moraju dogovarati uloge, planirati radnju i razgovarati o

	idejama kako bi izveli predstavu. Često ih pustim da upravo oni sami budu nosioci predstave. Korištenje scenske lutke u različitim tematskim igrama, poput doktora, učitelja ili prodavača, može podstaknuti komunikaciju o određenim situacijama i ulogama.
I ₅	Korištenje scenske lutke kao "problem rješavača" ili "savjetnika" može potaknuti djecu da se izraze i traže rješenja za svoje probleme. Lutka ih ohrabruje i pomaže im u procesu komunikacije. Upotreba scenske lutke u igri uloga može podstaknuti komunikaciju između djece. Djeca moraju razgovarati, pregovarati i surađivati kako bi razvila priču i igrala uloge.
3. Koje aktivnosti sa scenskom lutkom najviše vole djeca? Zasto?	
I ₁	Pored predstava koje prikazuje vaspitač, gdje vaspitač pozajmljuje glas lutki, djeca mnogo vole da budu glumci i da oni preuzmu ulogu i vode razgovor. Česta je situacija da je teško odabrati dijete, jer svi žele da glume. Tokom govornih radionica djeca rado odgovaraju na postavljena pitanja od strane lutke.
I ₂	Djeca najviše vole slobodnu igru sa scenskom lutkom jer im omogućava da koriste svoju maštu i stvaraju vlastite priče i svjetove. Korištenje scenske lutke djeci često služi za rješavanje problema ili konflikata, pruža im osjećaj kontrole i sposobnosti donošenja odluka. Lutka im pomaže da se nose s teškim situacijama na kreativan način. Tokom adaptacije, djeca vole da ih pri ulasku lutka dočeka.
I ₃	Izvođenje lutkarskih predstava pred drugom djecom pruža zadovoljstvo i ponos jer mogu pokazati svoje kreativne ideje i talente. Djeca uživaju u pjevanju pjesama ili izvođenju recitacija s lutkom jer to daje dodatnu zabavu i interakciju.
I ₄	Djeca uživaju u interakciji s lutkom kroz dijalog i postavljanje pitanja. To im omogućava da se osjećaju samouvjereno i važno. Korištenje lutke u grupnim igrama, kao što su "doktor" ili "učitelj", pruža im priliku da se socijaliziraju i sarađuju s drugom djecom.
I ₅	Igranje uloga s lutkom im omogućava da se identifikuju s likom i eksperimentiraju s različitim ulogama i osobinama.

	Korištenje scenske lutke kao "prijatelja" pruža djeci emocionalnu podršku i osjećaj sigurnosti. Lutka postaje njihov povjerljivi saputnik. Djeca vole dekorisanje i izrađivanje lutaka jer to pokazuje njihovu kreativnost i omogućava im da imaju lutku po vlastitom ukusu.
4. Koje su Vaše preporuke za unapređenje aktivnosti sa scenskom lutkom u funkciji razvoja govora?	
I ₁	Kako igranje i učenje uz lutku daje sigurnost djeci, trebamo ih što više koristiti u praksi. Djeci lutka treba biti dostupna u svakom momentu, ona treba da je sastavni dio pedagoškog okruženja, kako bi ih djeca koristila u učećim aktivnostima, slobodnim aktivnostima i igrama uloga. Izrada scenografije za predstave je aktivnost u kojima djeca uživaju i idealna prilika da u zajedničkom radu sarađuju, razmjenjuju ideje i dogovaraju se.
I ₂	Uključite lutku u pričanje priča i pjevanje pjesama. To će djeci pružiti priliku da vježbaju izgovor, ritam i intonaciju riječi. Podstičite djecu da imitiraju glasove i zvukove različitih likova koje lutka može predstavljati. To će ih podstaknuti na razvijanje sposobnosti artikulacije i izražavanja različitih zvukova.
I ₃	Podstičite dijeljenje i razmjenu ideja među djecom kroz igru s lutkama. Organizujte grupne aktivnosti u kojima će djeca s lutkama komunicirati i međusobno razgovarati, čime će se podsticati socijalna interakcija i razvoj govora. Vaspitač sa lutkom može predstaviti i sebe, te doznati kako ga djeca doživljavaju i po potrebi promijeniti svoje postupke.
I ₄	Potaknite djecu da samostalno izrađuju lutke ili likove te da osmisle njihove priče i dijaloge. To će ih podstaknuti na kreativnost i razvoj priče iz vlastite perspektive. Uključite roditelje u aktivnosti s lutkama. Možete organizovati posebne događaje, poput lutkarskih predstava ili radionica, na kojima će djeca pokazati svoje vještine govora s lutkama i podijeliti ih s roditeljima.
I ₅	Organizujte lutkarske predstave u kojima će djeca moći izvesti svoje priče pred drugima. To će podstaknuti njihovu sigurnost u javnom izražavanju i razviti samopouzdanje u govoru.

	Koristite scensku lutku kao "pomoćnika" ili "učitelja" u igrama koje podstiču jezičke vještine, poput učenja novih riječi, oblika ili brojeva. Lutka može postavljati pitanja i pružati podršku djeci u učenju.
--	---

BIOGRAFIJA

Ksenija Vidaković, rođena 02.02.1975.god. u Banja Luci. Osnovnu i srednju Medicinsku školu završila takođe u Banja Luci. Dalje školovanje nastavlja na Filozofskom fakultetu, Studijski program Predškolsko vaspitanje i obrazovanje, gdje dobija zvanje diplomirani vaspitač predškolske djece, 2012.god. Trenutno je na pripremi za odbranu master rada, takođe na Studijskom programu Predškolsko vaspitanje i obrazovanje. Radno iskustvo u struci započinje kao medicinska sestra-vaspitač u grupi djece sa posebnim potrebama, a potom u vrtićkoj grupi kao vaspitač, gdje radi već punih 15 godina i danas, pri Centru za predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Banja Luci. Dodatne edukacije su joj se odnosile na nove načine pristupa radu sa djecom, rad sa djecom sa poteškoćama, kao i sa djecom sa natprosječnim sposobnostima. Neke od njih su: „Primjena pedagoške metode Marija Montesori u odgojno-obrazovnom radu“, „Primjena senzorne integracije u kućnim i školskim uslovima“, te seminari NTC učenja i njihova primjena u praksi. Od 2015. god. je dio tima u Oksford edukativnom centru, Banja Luka, gdje radi kao sertifikovani predavač NTC sistema učenja, sa djecom predškolskog uzrasta. Udata i majka tinejdžera od 18 godina.

УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Ксенија Видаковић

Датум, мјесто и држава рођења аутора: 02.02.1975 Бања Лука, БиХ

Назив завршеног факултета/Академије аутора и година дипломирања: Филозофски факултет,
Универзитет у Бања Луци, 2012.

Датум одбране завршног/дипломског рада аутора: 17.07.2012. год.

Наслов завршног/дипломског рада аутора: *Физичко васпитање дјеце у предшколској установи
и породици*

Академско звање коју је аутор стекао одбраном завршног/дипломског рада: Дипломирани
васпитач предшколске дјеце

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер рада: Магистар предшколског васпитања

Назив факултета/Академије на коме је мастер/магистарски рад одбрањен: Филозофски факултет
Универзитета у Бања Луци

Наслов мастер рада и датум одбране: *Сценска лутка у функцији подстицања комуникације
предшколског дјетета*, 27.09.2023. год.

Научна област мастер рада према CERIF шифрарнику: S270

Имена ментора и чланова комисије за одбрану мастер рада:

1. Проф. др Сања Партало, вандредни професор Филозофског факултета у Бања Луци
2. Проф. др Александра Шиндић Радић, редовни професор Филозофског факултета у Бања Луци
3. Проф. др Тамара Привишев Белеслин, редовни професор Филозофског факултета у Бања Луци
4. Доц. др Мирослав Дрљача, доцент Филозофског факултета у Бања Луци

У Бањој Луци, дана 13.09.2023. год.

Декан

Комисија за оцјену завршног мастер рада „СЦЕНСКА ЛУТКА У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА КОМУНИКАЦИЈЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЈЕТЕТА” кандидаткиње Ксеније Видаковић

НАУЧНО-НАСТАВНОМ ВИЈЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БАЊОЈ ЛУЦИ

Научно-наставно вијеће Филозофског факултета, на сједници одржаној 06.09.2023. године (Рјешење број: 07/3.1451-44/23), именовало је Комисију за оцјену завршног мастер рада под називом „СЦЕНСКА ЛУТКА У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА КОМУНИКАЦИЈЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЈЕТЕТА” кандидаткиње Ксеније Видаковић, у следећем саставу:

1. др Тамара Прибишев Белеслин, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, председник;
2. др Мирослав Дрљача, доцент Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан;
3. др Александра Шиндић Радић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан - коментор;
4. др Сања Партало, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан - ментор.

Комисија је извршила анализу урађеног завршног мастер рада, те на основу тога подноси следећи

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени завршног мастер рада

1. Обим и структура рада

Мастер рад под називом „СЦЕНСКА ЛУТКА У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА КОМУНИКАЦИЈЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЈЕТЕТА” написан је на 79 страница куцаног текста (српска латиница; фонт Times New Roman 12; проред 1,5 линија). Поред насловне странице, у српској и енглеској варијанти, двије странице са резимеима на српском и енглеском језику, прегледа садржаја и увода, завршни рад обухвата сљедећа релевантна поглавља:

- Теоријско утемељење (11-17 стр.);
- Осврт на досадашња истраживања (18-19 стр.);
- Методолошке основе истраживања (20-30 стр.);
- Резултати истраживања и дискусија (31-54 стр.);
- Закључак (55-57 стр.);
- Литература (58-60 стр.) и
- Прилози (61-79 стр.).

Теоријско утемељење мастер рада разрађено је кроз седам поднаслова. Потом слиједи поглавље *Методолошке основе истраживања* које садржи неколико релевантних поднаслова битних за методолошку утемељеност емпиријског истраживања. Поглавље *Резултати истраживања и дискусија* је представљено кроз два поднаслова.

Насловна страна, упоредна насловна страна, страна са информацијама о ментору и мастер раду на српском и енглеском језику, садржај као и остали обавезни дијелови мастер рада урађени су у складу са *Правилником о садржају, изгледу и дигиталном репозиторијуму мастер/магистарских радова на Универзитету у Бањој Луци*.

2. Теоријска и методолошка утемељеност проучавања теме

У теоријском дијелу рада кандидаткиња указује на значај сценске лутке у васпитно-образовном раду с дјецом предшколског узраста, представља врсте сценских лутака, те образлаже драмске активности с лутком и драмски метод. Кандидаткиња посебну пажњу посвећује дефинисању појма комуникације, дефинисању и објашњењу врста и облика комуникације, те обиљежјима васпитно-образовног рада са сценском лутком у функцији подстицања комуникације предшколске дјеце.

Истражујући сродне студије, кандидаткиња је посебну пажњу усмјерила на студију Ремера и Цурјела (2015) у којој су аутори истраживали употребу сценских лутака као посредничког средства у подстицању комуникације у редовном и

специјалном вртићу. Истраживање указује на позитивне ефекте кориштења сценске лутке не само као средства које подстиче и развија комуникацију код дјеце, него и компетенција и ефикасности васпитача (Remer & Tzuriel, 2015). Такође, кандидаткиња издваја и истраживање Луена (2021) у којем се кроз дубински интервју са васпитачима истражује рефлексија о ефектима луткарске активности у предшколским установама везаним за бројне аспекте развоја и комуникације дјеце предшколског узраста (Luen, 2021).

У поглављу *Методолошке основе истраживања*, након образложеног и постављеног проблема, дефинисан је предмет истраживања. Предмет истраживања се односи на специфичности употребе сценске лутке у контексту развоја комуникације предшколске дјеце. Уочавајући велику моћ лутке у дјетињству, те бројне улоге и функције које се сценској лутки могу додијелити и развити у свакодневном раду и животу у вртићу, циљ овог истраживања је био поближе испитати перспективу васпитача о функцији сценске лутке за подстицање, развој и богаћење комуникације дјеце предшколског узраста те о унапређењу њене примјене у васпитно-образовном раду.

За потребе истраживања кандидаткиња је самостално конструисала инструмент - анкету под називом „Сценска лутка као алат за подстицање комуникације код предшколске дјеце“. Поред тога, реализовна је фокус група са полуструктурисаним интервјуом који садржи три кључна питања која се односе на сагледавање разлога кориштења сценске лутке за подстицање комуникације, тј. прилика у којима се користи; врста комуникације које подстиче и препорука за унапређење активности са сценском лутком у функцији развоја комуникације.

Узорак испитивања су чинили васпитачи Јавне установе „Центра за предшколско васпитање и образовање“, Бања Лука и то: 120 васпитача за квантитативно истраживање, те 5 васпитача за квалитативно истраживање.

3. Анализа и интерпретација резултата истраживања

У поглављу *Резултати истраживања и дискусија* кандидаткиња даје увид у анализу основних резултата емпиријског истраживања базираних на статистичким показатељима уз пратеће табеларне приказе. Сви резултати су коректно интерпретирани.

Резултати овог истраживања снажно подупиру позитиван став испитаника према кориштењу сценске лутке у раду с дјецом, што је поткријељено статистичким анализама ($M = 3,9696$, означава висок степен афирмативног слагања).

Ставови испитаника указују на широк спектар предности кориштења сценске лутке. Већина се слаже да је лако примјењива у свакодневном раду са дјецом (82,40%), да побољшава квалитет рада у групи (85,6%), те да је корисна у развоју креативности код дјеце, посебно кроз сценски говор (91,20%). Испитаници такође истичу да сценска лутка помаже ослобађању дјеце од страха и осуде те им пружа осјећај сигурности и подршке (78,40%). Осим тога, примјеђено је да сценска лутка опушта дјецу и смањује стрес (86,40%), смањујући агресивност у комуникацији (79,20%). Такође, већи број испитаника сматра да сценска лутка подстиче сарадњу и тимски рад (92,00%), лако укључује предшколску дјецу у игру опонашајући њен говор (93,60%), те развија способност слушања код дјеце (92,80%). Њена улога у развоју сценског говора и дикције је истакнута (92,00%), а примјећује се да дјечи омогућава самопоуздано изражавање пред публиком (88,80%) и лакше савладавање страха од јавног наступа (91,20%).

Даље анализе показују да нема статистички значајне повезаности између година стажа или старости васпитача и заступљености употребе сценске лутке у функцији развоја комуникације. Међутим, примјеђено је да постоји статистички значајна разлика код употребе сценске лутке у односу на високошколску установу коју су васпитачи завршили, гдје васпитачи који су завршили државне факултете наглашеније користе сценску лутку у функцији развоја комуникације од оних који су завршили приватне факултете.

Што се тиче различитих начина употребе сценске лутке, резултати показују да она највише подстиче комуникацију кроз интерактивне драмске игре и подстицање дјеце да преточе маштовите идеје у говор ($M = 4,50$). Супротно томе, сценска лутка има мање улоге у преузимању активности “водителнице” или “утјешитељке” ($M = 2,82$).

Резултати истраживања откривају да васпитачи највише користе сценску лутку у уводном дијелу активности, што је потврдило 67,2% испитаника. Надаље, истраживање је указало на изврсне комуникацијске резултате које сценска лутка постиже кроз драмске игре ($M = 4,4$), те када дјелује као подстицај, помажући дјетету да пажљивије слуша ($M = 4,37$).

Сценска лутка игра значајну улогу у подстицању различитих облика изражавања, укључујући емпатично, вербално и невербално изражавање ($M = 4,38$).

Осим тога, истраживање је открило да сценска лутка олакшава комуникацију између васпитача и дјетета ($M = 4,11$), као и комуникацију с дјецом која имају потешкоће у говору ($M = 4,11$).

Када је ријеч о ситуацијама које захтијевају дубље разумијевање и повјерење, попут када дијете повјерава своје неугодне проблеме или при комуникацији са стидљивом дјецом, резултати показују нешто нижу комуникацијску оцјену, али и даље позитивну ($M = 3,95$ и $4,17$, редом).

На темељу добијених резултата, кандидаткиња закључује да сценска лутка има већи утицај на комуникацију у контексту умјетничких активности него на преузимање улоге “водителјице” активности или улоге “утјешитељке”, што би такође требала бити једна од њених важних улога.

Као најефикасније активности за употребу сценске лутке у подстицању комуникације предшколске дјеце апострофиране су драмска игра и уопштено све драмске активности, посебно интерактивне представе у којима лутке “разговарају” са дјецом, те кориштење сценске лутке у различитим тематским играма, попут доктора, учитеља или продавца.

У *Закључним разматрањима* кандидаткиња указује на најважније резултате истраживања и даје препоруке за унапређење кориштења сценске лутке као средства за подстицање комуникације предшколске дјеце.

4. Закључци и приједлог

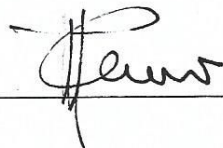
На основу претходне анализе може се извести закључак да је кандидаткиња Ксенија Видаковић успјешно теоријски утемељила, методолошки уобличила и реализовала емпијско истраживање у предшколској установи, коректно анализирала и представила резултате и закључке свог примијењеног истраживања. Према томе, завршни мастер рад под називом „СЦЕНСКА ЛУТКА У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА КОМУНИКАЦИЈЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЈЕТЕТА” испуњава све критеријуме предвиђене за одбрану завршног мастер рада.

Сходно свему наведеном у овом Извјештају, Комисија предлаже Научно-наставном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци да усвоји Извјештај о оцјени завршног мастер рада Ксеније Видаковић под насловом „СЦЕНСКА ЛУТКА У ФУНКЦИЈИ ПОДСТИЦАЊА КОМУНИКАЦИЈЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ДЈЕТЕТА”.

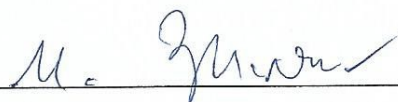
Бања Лука, 11. септембар 2023. године

КОМИСИЈА:

1. Др Тамара Прибишев Белеслин, редовни
професор Филозофског факултета
Универзитета у Бањој Луци, предсједник

2. др Мирослав Дрљача, доцент,
Филозофског факултета Универзитета у
Бањој Луци, члан

3. др Александра Шиндић Радић, редовни
професор Филозофског факултета
Универзитета у Бањој Луци, члан -
коментор

4. Др Сања Партало, ванредни професор
Филозофског факултета Универзитета у
Бањој Луци, члан-ментор

Изјава 1

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је

мастер рад

Наслов рада: *Сценска лутка у функцији подстицања комуникације предшколског дјетета*

Наслов рада на енглеском језику: *Theatrical puppet in the function of encouraging communication of preschool children*

- ☐ резултат сопственог истраживачког рада,
- ☐ да мастер/магистарски рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- ☐ да су резултати коректно наведени и
- ☐ да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Бањој Луци, 13.09.2023. год.

Потпис кандидата

Вукосавић Ксенија

**Изјава којом се овлашћује Филозофски факултет
Универзитета у Бањој Луци да мастер рад учини јавно доступним**

Овлашћујем Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци да мој мастер/магистарски рад, под насловом *Сценска лутка у функцији подстицања комуникације предшколског дјетета* који је моје ауторско дјело, учини јавно доступним.

Мастер рад са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату, погодном за трајно архивирање.

Мој мастер рад, похрањен у д и г и т а л н и р е п о з и т о р и ј у м Универзитета у Бањој Луци, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце

Креативне заједнице (Creative Commons), за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство - некомерцијално - без прераде
4. Ауторство - некомерцијално - дијелити под истим условима
5. Ауторство - без прераде
6. Ауторство - дијелити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

У Бањој Луци, 13.09.2023.год.

Потпис кандидата

Бугарски Ксенија

Изјава 3

**Изјава о идентичности штампане и електронске верзије
мастер/магистарског рада**

Име и презиме аутора Ксенија Видаковић

Наслов рада: Сценска лутка у функцији подстицања комуникације предшколског дјетета

Ментор: Проф. др Сања Партало, вандредни професор,

Коментор: Проф. др Александра Шиндић Радић, редовни професор

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер рада идентична електронској
верзији коју сам предао/ла за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци 13.09.2023. год.

Потпис кандидата

Видаковић Ксенија